

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 coroane; pe o jumătate de an 5 coroane.
Pentru România 12 Lei. — Un număr 50 fil.

Ostași credincioși în Noul Testament.

Cineva, încă dintre cei vechi, a făcut constatarea, că nu s'a găsit nici o singură femeie care să-i fi făcut Mântuitorului, în decursul petrecerii sale pe pământ, vreun rău sau vreo supărare.

Cu excepția unui singur caz, acelaș lucru se poate spune și despre *ostași*. Intr'adevăr, în afară de cazul cu ostașii guvernatorului Ponțiu Pilat, cari au chinuit pe Mântuitorul (Mat. 27, 27 și urm.), tagma ostășească are în Noul Testament reprezentanți, cari îi fac onoare. Întâlnim între dânșii chiar figuri luminoase, în ale căror inimi începuse să strălucească schinteia credinții.

În acest timp de războiu, cred că e destul de interesant să ne oprim puțin la ostașii de cari se vorbește în Noul Testament.

← Chiar la pragul Noului Testament, între mulțimea care venise să asculte predica sfântului Ioan Botezătorul, întâlnim și ostași (Luca 3, 14). Nu credem să fi fost membrii de-ai garnizoanei romane din Ierusalim, căci aceștia nu prea înțelegeau limba în care vorbea sf. Ioan și, ca unii cari n'aveau nădejdele poporului jidovesc, cu greu ar fi rămas atât de impresionați de solia

apropierii împărăției mesianice. Mai probabil e că vor fi fost mercenari, de origine iudaică, din mica oaste a lui Irod Antipa. Prin urmare n'au fost oameni dintre cei mai de seamă, căci jidovul care se respectă nu intră în serviciul irodianilor împrietiniți cu păgânii. Oare ce-i va fi adus pe acești ostași la Ioan? Dacă nu o vie dorință după mântuire, atunci probabil curiozitatea le va fi îndreptat pașii spre marele predicator, ori poate stăpânul lor Irod, care nu se simțea sigur în poziția lui, îi va fi trimis să supravegheze ca jandarmi marile adunări de popor din valea Iordanului. Dar ori care ar fi fost motivul venirii lor, fapt e, că ajungând sub impresia puternicelor cuvinte ale sf. Ioan, s'a petrecut ceva neobicinuit în sufletul lor. Par'că au fost atinși de suflul unei noue vieți. Ingrijorați de soarta lor, ei s'au apropiat cu sfială de solul dumnezeesc și l-au întreat: *«Dară noi ce vom face?»* Răspunsul ce-l primesc e scurt și conține îndatoriri elementare: *«Pe nimenea nu asupriți, nici să graiți de rău, ci să vă ajungă leafa voastră»*. Prin acest răspuns, sf. Ioan, deoparte ia în apărare drepturile poporului, care pe acele vremuri avea să sufere mult din cauza jafurilor și exceselor de tot felul la cari se dedau ostașii, de altă parte îi îndrumă pe aceștia la stăpânire de sine, la supunere și la mulțumire cu puțin. În manauarea armelor au putut să fie bine instruiți acei soldați, dar în privința datorințelor față de Dumnezeu sf. Ioan îi consideră și tratează numai ca pe niște recruți începători; de aceea le dă un program moral atât de simplu și ușor de împlinit, care însă și astăzi, mai ales în partea primă a lui, e bine să fie împrăpatat.

† Cea mai simpatcă figură de ostaș din Noul Testament e, fără îndoială, *sutașul din Capernaum*. El

eră comandantul garnizoanei din acest oraș. Deși păgân, se interesă foarte mult de comunitatea religioasă a iudeilor, pe seama cărora ridicase din mijloacele proprii o sinagogă. Pentru această jertfă și pentru iubirea ce o arătase poporului jidovesc, fruntașii din Capernaum ai acestui popor îl prețuiau mult și — dupăcum ne relatează ev. Luca c. 7, 1—10 — s'au arătat aplicați să intervină în interesul lui la Mântuitorul. De s'a întâmplat acest lucru ori de a intervenit sutașul însuș în persoană — dupăcum ne spune ev. Mateiu c. 8, 5—10 — e chestie secundară; lucrul principal în purtarea lui e *încrederea neșărmurită și smerenia sinceră* cu care s'a adresat Mântuitorului?

Și care-i eră rugămintea? El aveă un servitor — nu ostaș, ci sclav — care zăceă greu bolnav. Ingrijindu-se de dânsul ca un părinte și dorind să-l vadă cât mai îngrabă iarăș sănătos, s'a cugetat la ajutorul ce i l'ar putea da Mântuitorul. El eră convins că dela Mântuitorul poate să primească într'adevăr ajutorul ce-l doreă. Trăind în Capernaum, a avut ocazie să vadă pe Mântuitorul, să-l audă vorbind poporului și să cunoască multele binefaceri ce le-a împărtășit celorce se apropiau de dânsul. Acum, când s'a răspândit știrea că prorocul cel mare a venit iarăș în «orașul său» — cum se numea Capernaumul, — sutașul s'a grăbit să-l roage, ca să-i tămăduască servitorul. Cu mintea lui de ostaș și cu înțelegerea ce-o aveă în lucrurile religioase, și-a făcut judecata cam așa: «In împărăția lui Dumnezeu încă nu poate fi admisă nesupunerea, cum nu o tolerez nici eu în cohorta mea, ci când zic unui ostaș mergi, merge, și altuia vino, vine, iar slugii mele fă aceasta, și face. Intocmai așa și acest Invățător extraordinar e destul să poruncească ceva, ca să se și întâmple ceace voește».

În smerenia lui nici nu s'a simțit vrednic să intre Mântuitorul sub acoperemântul casei sale, ci-l rugă așa: «Zi numai cu cuvântul și se va tămădui sluga mea».

Incunjurat de neîncrederea și chiar de dujmănia conducătorilor poporului său și uneori mahnit chiar de puținătatea credinții ucenicilor săi, Acela, care «întru ale sale a venit, și ai săi pe dânsul nu l'au primit» — a trebuit să simtă o mare și o rară bucurie văzând încrederea ce i-a arătat-o acest luminat ofițer păgân. Cu fața înseninată și privind drept în ochii credinciosului sutaș, i-a dat răspunsul: «mergi, și precum ai crezut, să fie ție!» Din acel ceas i-s'a făcut sănătos servitorul, iar el, sutașul, a fost numărat între cei mulți, cari dela răsărituri și dela apusuri vor veni și se vor odihni întru împărăția ceriurilor.

Intr'adevăr frumoasă pildă de credință, plină de încredere și smerenie! Oare ce-ar putea opri pe ostașii de astăzi să urmeze această pildă a camaradului lor de pe țărmurul lacului Ghenezaretului? De sigur nu împrejurările externe ale vieții, căci acestea au fost cu mult mai grele pentru sutașul roman, ci necredința, frica de oameni și alipirea de cele lumești!

Unii sunt de părerea că și acel «*om împărătesc*» (*βασιλικός* adică slujbaș al regelui Irod Antipa), — de loc tot din Capernaum — de care se vorbește la ev. Ioan c. 4, 46—54, ar fi făcut parte tot din tagma ostășească. Ba s'a zis chiar că cazul lui ar fi indentic cu al sutașului de care vorbirăm mai înainte; deci am avea de-a face numai cu două relatări diferite ale unuia și aceluiaș caz.

Dar părerea din urmă e evident greșită. Ambele cazuri se deosebesc unul de altul. În cazul prim e vorba

de *servul* sutaşului, în cazul al doilea de *fiul* acelui om împărătesc. Şi în ce priveşte păşirea şi caracterul unuia şi a celuilalt e mare deosebirea. Sutaşul păgân s'a arătat, ca o pildă frumoasă de smerenie şi credinţă, încât a stors chiar mirarea Mântuitorului; omul împărătesc însă, probabil iudeu de origine, numai cu încetul a ajuns la credinţă, căci pe el îl ardea de ajutorul ce-i trebuia într'o lipsă externă: însănătoşarea fiului său.

Mănat de iubirea părintească, el aleargă înaintea Mântuitorului până la Cana Galileei şi-l roagă să vină la Capernaum, ca să-i tămăduască fiul bolnav de moarte. Mântuitorul însă îi respinge cererea prin imputarea, pe care o face tuturor Galileenilor, că îi cer mereu semne şi minuni ca să creadă într'ânsul. Omul împărătesc primeşte imputarea aceasta fără răspuns, dar îşi repetă rugarea să grăbească a veni până ce n'a murit fiul său. În urma acestei stăruinţe, din care rezultă că aşteaptă ceva mai mult decât numai satisfacerea curiozităţii de-a vedea minuni, Mântuitorul îi împlineşte cererea. Dar nu s'a dus la bolnav acasă, ci l-a vindecat dela distanţă, ceea ce a comunicat îndureratului părinte prin cuvintele: «mergi, că fiul tău viu este», ca şi când ar fi voit să-i zică: crede şi numai cuvintelor mele, fără să vezi semne şi minuni. Părintele a şi crezut şi cu deplină încredere a plecat spre casă. Încă pe drum fiind, i-au adus slugile ştirea, că fiului său i-s'a făcut mai bine din ceasul când i-a dat Mântuitorul asigurarea, că trăeşte. În urma acestora «*a crezut el şi toată casa lui*».

Vedem cum prin contact cu Mântuitorul credinţa acestui om împărătesc creşte pas cu pas, pânăce, sub imperia binefacerii primite, se sălăşlueşte şi în sufletele tuturor celor din casa lui.

O altă inimă de ostaş a început să bată pentru Hristos lângă lemnul crucii de pe Golgota.

E sutaşul care, de sigur la porunca guvernatorului, a însoţit pe Mântuitorul din pretoriu până la locul răstignirii.

Acest om a avut ocazie să vadă executând pe mulţi condamnaţi. Inima lui se împietrise cu totul în faţa unor asemenea scene grozave. Nepăsător va fi privit el când ostaşii guvernatorului au chinuit şi batjocorit pe Mântuitorul în curtea pretorului. Pe cale spre Golgota îşi va fi depănat a lene gândurile sale, trimiţându-le din acest mediu jidovesc, ce-l plictisea nespuse, departe spre Italia şi capitala ei plină de plăceri şi distracţii. O singură dată a fost întrerupt: atunci când cel condamnat căzuse sub greutatea crucii şi când întreg convoiul a trebuit să se oprească, până ce s'a găsit acel Simeon Chirineul, ţăran cu umerii laţi, care a dus mai departe povara.

Totuşi el n'a putut rămâne nepăsător până în sfârşit. Înainte de toate însaşi purtarea neobicinuită a jidovilor îi va fi atras atenţiunea asupra celor ce se petreceau. Alte dăţi, de câteori soldaţii romani puneau mâna pe câte un fiu de-alui Israil, soţii din neamul lui se revoltau şi protestau sgomotos. Acum însă ei înşişi au târât înaintea procuratorului pe unul de ai lor şi când procuratorul n'a găsit nici o vină ca să-l osândească, mulţimea înfuriată a strigat: răstigneşte-l! Oare pentruce? Iată, chiar şi fruntaşii poporului au ieşit la locul de osândă. «Arhieriei, batjocorindu-l împreună cu cărturarii şi cu bătrânii ziceau: pe alţii au mântuit, iar pe sine nu poate să se mântuiască. De este împăratul lui Israil, pogoare-se acum de pe cruce şi vom crede lui». (Mateiu 27, 41—42). Când a auzit sutaşul acestea, privea cu toată încordarea la Mântuitorul.

Dar cea mai adâncă impresie a făcut-o asupra lui *eroismul neînfrânt* cu care a suportat Mântuitorul chinurile crucificării. S'a zis că un bărbat face impresie, în deosebi asupra altor bărbați, prin faptele ce le săvârșește. Cu acelaș drept se poate zice și aceea, că adevărata mărire sufletească a unui bărbat se manifestă mai ales prin felul cum își suportă suferințele. Sutașul roman a văzut în expresia feții (Marcu 15, 39) și în întreagă atitudinea celui crucificat ceva, ce i-a impus grozav și i-a stors toată admirația; el a văzut eroismul moral al unui bărbat care poate fi omorât dar nu poate fi biruit, ba mai mult: care nu suferă pentru că *trebuie*, ci pentru că *vrea* să suferă, fiind sigur că numai prin suferințe și moarte ajunge la biruință deplină. Când Mântuitorul și-a plecat capul, s'a cutremurat pământul și s'au despiciat pietrele, dar s'a cutremurat și inima sutașului și i-s'a deschis glasul mărind pe Dumnezeu (Luca 23, 47) și mărturisind: «Adevărat, omul acesta Fiul lui Dumnezeu erà!» (Marcu 15, 39). Iară ostașii ceice erau cu el împreună păzind pe Isus, au strigat: «Adevărat Fiul lui Dumnezeu erà acesta!» (Mat. 27, 54).

* Cel dintâi ostaș din Noul Testament, pe care-l cunoaștem și după nume, e *sutașul Cornelie* din Cezarea Palestinei. Ce e drept, tradiția a dat nume și sutașului care a stat de pază pe Golgota: Longin să-l fi chemat; o altă tradiție îl numește Petroniu. Prin urmare nu-i știm numele. Sutașul cel din Capernaum a rămas pentru toate timpurile un simpatic anonim.

Istoria convertirii lui Cornelie la creștinism (Fapt. Ap. c. 10) ne scoate din interiorul îngust al țărișoarei jidovești și ne transportă pe țărmurul lovit de valuri și'n aierul curat al mării, de unde privirei rătăcitoare a călătorului i-se deschid orizonturi îndepărtate. In orașele

Ioppe și Cezarea, Petru, apostolul cel ce cu greu se putea despărți de prejudițiile jidovești, a fost luminat să înțeleagă, că Dumnezeu nu cere ca păgânii să treacă mai întâi prin legea iudaică pentru a ajunge la altarul creștin, ci că «din tot neamul, acela care să teme de el și face dreptate, primit este înaintea lui». Pe țărmul mării largi, pescarului de lângă lacul Ghenezaretului i-se deschid ochii sufletești ca să vadă întinsul ocean de popoare ale lumii păgâne, pe cari Dumnezeu îl mântuiește, care nu caută la față, le-a chemat la ospățul evangheliei. Și în acest ocean, nu numai în lacul strâmt al poporului jidovesc, apostolii aveau să fie pescari de oameni. De această descoperire e legată întâlnirea apostolului Petru cu sutașul Corneliu.

Acest ostaș se vede a fi fost om cu suflet adânc. Cultul zeilor păgâni, pe care în urma oficiului său trebuia să-l practice, nu-l mulțumea. Ca mulți dintre contemporanii săi cari se găseau în căutare după o concepție despre lume și viață care să le satisfacă mintea și inima, s'a apropiat de credințele religioase ale jidovilor. Ceea ce le plăcea păgânilor din această religie era îndeosebi credința limpede într'un Dumnezeu creator și guvernator al lumii. Fără să fi trecut cu totul la iudaism, acești semiprozeiți cercetau sinagoge și aveau reputația unor oameni cu viu interes religios. Despre Corneliu se spune mai mult: «el era cucernic și temător de Dumnezeu cu toată casa sa, și făcând milostenii multe și rugându-se lui Dumnezeu totdeauna».

Intr'una din zile, când își făcea rugăciunea la orele trei după amiază (se vede că ținea ceasurile jidovești), a avut o viziune în care i-s'a arătat îngerul Domnului și l-a îndrumat la apostolul Petru, care se găsea în orașul Ioppe (Iaffa, ceva peste 40 km. spre sud dela Cezarea)

și care venind îi va spune ce să facă. Cât de mult a trebuit să se dorească după pace cu Dumnezeu și cât de fierbinte a trebuit să se roage acest ostaș, ca să i-se fi putut spune: «rugăciunile tale și milosteniile tale s'au suit într-o pomenire înaintea lui Dumnezeu!» După ce s'a dus îngerul îndată a trimis Corneliu pe «doi din servii săi și pe un ostaș cucernic din cei ce erau sub ascultarea lui» la Ioppe după apostolul Petru. — Așa este firea cucerniciei: ea se propagă dela stăpân la servi, dela ofițer la ostașii subalterni. — Înainte de-a ajunge trimișii lui Corneliu la Ioppe, Petru a fost pregătit și el printr'o viziune (Fapt. Ap. 10, 9—17), ca să nu considere de spurcat nimic din ceea ce a creat Dumnezeu. Petru a primit învitarea solilor lui Corneliu și a doua zi a plecat împreună cu dâșii și cu alți creștini la Cezarea. Aici îi așteptă sutașul, care învitase și rudeni și amici iubiți de ai săi, ca să-i facă apostolului o primire cât mai frumoasă și ca să se împărtășească cât mai mulți din învățăturile ce le aducea.

Petru a vorbit apoi cele ce-i umpleau inima lui. Și încă grăind el «a căzut Duhul sfânt peste toți cei ce auzeau cuvântul lui». Prin urmare și asupra celei dintâi adunări de credincioși dintre păgâni s'a pogorît Duhul sfânt, ca și asupra apostolilor în ziua cincizecimei. După această strălucită dovadă a primirei păgânilor din partea lui Dumnezeu, Petru a poruncit celor de față să se boteze în numele Domnului Isus Hristos. În fericita casă a sutașului Corneliu din Cezarea s'a făcut acest minunat început al intrării păgânilor în sânul bisericii lui Hristos.

În fine să nu lăsăm neamintit nici pe *Iulie*, sutașul din cohorta împărătească, care a condus pe apostolul Pavel la Roma. Ce e drept n'avem nici o mărturie că ar fi fost om cu credință, dar știm că s'a purtat cu

toată stima și prevenirea față de marele apostol și a ascultat de sfaturile ce i-le-a dat acesta (Fapt. Ap. c. 27 și 28) în decursul călătoriei lungi și primejdioase ce au făcut-o împreună. Pavel se pare că avea un oarecare interes față de chestiile militare, dacă e permis să deducem acest lucru din asemănările ce le ia din viața ostășească și pe cari le aplică la apostolatul și la viața creștinească (d. ex. Tessal. 5, 8; II Cor. 6, 7; 10, 4 și urm.; Rom. 6, 13; Efs. 6, 11—18; II Tim. 2, 2—6).

Totuși din asemenea expresii nu putem face încheierea, că apostolul Pavel ar fi aprobat militarismul. Cu atât mai puțin rezultă acest lucru din celelalte locuri ale Noului Testament, în cari e vorba de ostași. Cazul sutașului din Capernaum, al sutașului de lângă crucea Mântuitorului, al sutașului Corneliu din Cezarea nu sunt amintite pentru a scoate la iveală calitatea lor de ostași. Că au fost ostași, e lucru de tot secundar pentru evangheliști.

Dar nici aceea nu se poate spune, că în Noul Testament s'ar stabili o incompatibilitate între calitatea de ostaș și caracterul creștinesc. Se pare că și în chestiunea aceasta s'a procedat după principiul apostolului Pavel, ca fiecare să rămână în acea stare în care l-a găsit chemarea lui Dumnezeu. Așa se explică faptul, că în veacurile următoare evanghelia s'a răspândit din ce în ce mai mult printre ostași. Cunoaștem și astfel de ostași cari și-au jertfit chiar viața, ca mucenici, pentru credința lor creștinească. În fine întoarcerea dela păgânism la creștinism, dela Iupiter capitolinul la Hristos cel înviat din morți s'a îndeplinit pe față mai întâi în armată. Steagurile ce le-au purtat ostașii împăratului Constantin aveau pe ele monogramul lui Hristos!

Dr. Nicolae Bălan.

+ Trei episcopi vechi ai Orăzii Mari.

În manifestul din 4 Martie 1695 al împăratului Leopold I, cu care se dă voie patriarhului din Carloviț, Arseniu Cernovici, ca să-și organizeze ierarhia nouă, se face amintire de *Efrem Beniamin* (Baniamin), episcopul Orăzii și Agriei¹ (Eger).

Cine a precedat și cine a urmat la Oradea-mare lui Efrem, din lipsă de date nu putem ști.

Istoricii noștri spun, — însă fără a se răzîmă pe vreo dovadă, — că Efrem încă în anul numirii sale a și răposat.

Fie oricum, pentru curiozitatea noastră de acum ajungă și atâta numai, că cel puțin știm numele titularului dintre anii 1710—1713. Pe acesta îl cheamă *Petru Hristofor* și e veșnicit pentru posteritate de colegul său mai tiner, Meletie Kovács, primul arhieru unit al Orăzii-mari.

Kovács, în buletinul oficial, prezentat episcopului latin al Orăzii-mari despre vizita canonică din anul 1752, făcută în ținutul Beliului, scrie, că preotul Ioan Pop din parohia Nyármős, când cu redactarea îndatinatului sumar,² la întrebarea stereotipă, că cine și când l'a hirotonit întru presbiter, spune că, cam cu vr'o 40 de ani în urmă l'a sfințit la Oradea-mare Petru Hristofor, episcopul Orăzii-mari («Christofor Péter váradi vladika»).

Se știe azi, tot numai în urma lui Bunyitay, canonic latin în Oradea-mare și membru al academiei

¹ Szalay László «A magyarországi szerb telepek». Pest 1861 pag. 135.

² Actul original unguresc iscălit de Kovács și cu pecete, se află până azi în bună stare la arhiva dieceziei latino-catolice. E de 21 coale format folio. Patru coale din urmă blanche.

³ Bunyitay Vince «Biharmegye oláhjai s a vallás unió». Budapest 1892 pag. 36 cu nota 3; 37; 60 cu nota 2; 61; 62.

maghiare, că pe la 1710, ținutul Biinșului, se lăpădase pe deantregul de unire, care departe de a-i aduce vreo ușurare, din contră: îi mai zeciuiă și puținul câștig al sudoarei feței subte și arse!

Mihai Kébell, vicarul capitular, cu data 29 Maiu 1711, scrie din Oradea-mare episcopului nou numit, dar neîntrodus încă, lui Emeric comite de Csáky, la Szepesmindszent, că a călătorit printre cei scăzuți, dar «nu cu multă mângâiere, căci s'au declarat rupt ales, cumcă nu se vor întoarce, până nu vor primi ordin dela episcopul grec (și șizmatic) *Affatim* din Muntenia».⁴

Din împrejurarea, că Biinșenii se provoacă la exarhul Antim Ivireanul, trebuie să dăm cu socoteala, că acest răspuns batjocoritor a fost pus în gura lor de însuși episcopul Petru Hristofor și că pe el îl va fi trimis la Oradea-mare tot numai numitul mitropolit al Ungrovlahiei.

Almanahul ierarhiei sârbești ungurene, nu înregistrează numele lui Petru Hristofor.

Dacă se și rupe cu Petru Hristofor seria episcopilor orădani ortodocși — învieze, crească și înflorească în curând seria a II-a. Deși episcopul latin apucase a străluci prea tare, decât ca să mai rămână nițică umbră și pentru aciuirea modestă a unui episcop ortodox, totuși Klio mai pomenește de un *episcop anonim*, călător (perideuta) prin Bihor, încă înainte de primul episcop cunoscut cu numele până acum, adecă înainte de Efrem Beniamin. Pe la anul 1664, adecă pe vremea când Oradea cu jurul ei eră smulsă de sub stăpânirea principelui ardelean și prefăcută în pašalic turcesc, episcopul misionar «*rácZ lagyika*» trimis de patriarhul Țărigradului

⁴ *Idem* ibidem: 35 și nota 2; 36. Epistola lui Kébell în arhiva episcopală, respective parohială, din Szepesmindszent; fascicolul VIII Nr. 289.

și inzeștrată cu «salvus conductus» dela marele vizir, cu-
trieră sănătos și vesel regiunile: Élesd, Popmezeu și
Biiș. Însă Românii, negreșit ațâțați de calvini, nu-l în-
timpinau cu dragoste pretutindenea; care desigur nu
veniă numai iată așa în numele Domnului, ca să pă-
zească legea, ci mai vârtos ca să calce el cu biruri și
birșaguri,⁵ pe toți preoții, chinezii și libertinii, cari ar
nesocoti legea Domnului.

Dela toată «porta» (de fum) 2 polture,⁶ de fiecare
biseriță cel puțin 4 fl. Un preot avea să plătească
2 fl., dar pe mulți îi trăgea până și 40 fl. și mai bine.

Preoții bigami, dacă nu preferiau să fie separați de
concubinele lor, aveau a da arhierelui până la 40 ta-
leri, la din contră erau răspopiți fără nici o milă. Mai
aveau apoi acești preoți să plătească câte 60 de bani
și atunci, când li se năștea vreun băiat ori fetiță nele-
gitimă. Episcopul mai încasă această sumuliță și atunci,
când preotului i se întâmplă să-i moară concubina.

Părțile cari se divorțau, plăteau una fiecare câte
12 fl.⁷

Nu pot afla dacă la acest episcop se refereste un
martor dela cercetarea frământărilor bisericesti din vara
a. 1727, laicul Ioan Martin din Chișlaz, când mărturi-
sește: «că după războiul cu turcii, în ținutul acesta
preoții au început să-i învețe legea calvină, dar după
aceea venind pe aici *un episcop român* (oláh Püspök
érkeztvén ide) *a pedepsit și bătut pe astfel de preoți*, și
de atunci nu se mai învață legea calvină».⁸

⁵ T. V. Păcățian, «Istoriografii vechi, istoriografii noi». Sibiu 1904
pag. 25.

⁶ O pultură (vulgo potora) avea 3 fileri. Nilles «Symbolae» I pag.
446 cu nota 1.

⁷ Epistola sincronă a lui Toma Kisfalvy în revista «Magyar Sion»
VI. Strigon pag. 834—836. *Bunyitay* ibid. 32 cu nota 1: 33 și 34.

⁸ *Firu, Biser.* etc. o. c. pag. 34.

În istorie deci până acum se știe de 3 episcopi ortodocși ai Orăzii-mari.

La doi le știm și numele, pe când numele celui mai vechiu nu ni s'a păstrat.

Până în 9 Martie 1892, se știa numai de Efrem Beniamin. La data aceasta vorbind Bunyitay în ședința academiei maghiare din Budapesta despre românii bihoreni și unirea lor religioasă, pe lângă alte multe date noi și importante, ni-a destăinuit informațiuni și despre acești doi episcopi necunoscuți. *Gruia.*

+ Societăți pentru cultivarea raporturilor internaționale și a uniunii bisericești.¹

În anii din urmă s'au înființat mai multe societăți cu scopul de-a lucra la apropierea dintre diferite popoare și biserici. Pe urma războiului activitatea acestor societăți s'a întrerupt ori chiar sistat cu totul.

Cea mai însemnată societate germano-engleză de acest fel a fost întemeiată în anul 1909 și se numește: «*Comitetul bisericesc pentru cultivarea raporturilor de prietenie între Britania și Germania*». Dela anul 1913 încoace acest comitet a publicat și un organ al său sub titlul: «*Die Eiche*», care și-a fixat următorul program: În lupta dintre popoare să lucreze în interesul păcii prin trezirea conștiinței creștine; să clarifice și să combată neînțelegerile ce se găsesc între Englezi și Germani, în deosebi în cercurile bisericești; să facă cunoscute rezultatele lucrării pentru pace în ambele țări și să pună bază pentru o prietenie anglo-germană pe teren economic; prin articole despre chestiunile bisericești, teologice și

¹ După «*Internaționale Kirchliche Zeitschrift*». 1915 Nr. 2.

sociale să dea informațiuni asupra vieții religioase din Anglia; să întărească raporturile dintre cele două popoare prin comunitatea și schimbul de idei între ele etc. În timpul scurt cât a apărut revista, comitetul a pus serioase silințe să realizeze acest bogat program.

Numărul membrilor comitetului crește mereu; nu mai preoți protestanți făceau parte dintr'ânsul peste 3000. În 8 Aprilie s'a ținut un congres al prietinelor acestui comitet la Londra, iar în 28 Aprilie 1914 s'a ținut un congres al comitetului la Berlin. Cu ocazia acestor congrese s'au rostit din ambele părți discursuri frumoase, în cari se accentuă prietinia dintre cele două popoare. Numărul de pe Iulie 1914 a revistei «Eiche» a adus acele discursuri, dar numărul următor, de după declararea războiului, nu mai vorbește despre scopul special urmărit până atunci, ci aduce o declarațiune a redacției, în care se spune că revista va apare mai departe ca organ pentru etica socială și internațională și pentru stabilirea de raporturi prietinești între biserici.

În urma războiului și-a întrerupt apariția revista «*Mesrop*», organul societății germano-armenești, care abia începuse să apară. Această societate s'a dezvoltat din alta mai veche și își pusese de scop să contribuie la încheierea unor strânse legături între poporul german și cel armenesc. În fruntea societății se găsea un comitet compus din învățați germani și armeni, cari petrec în Germania. În Decembrie trecut societatea a declarat, că după ivirea războiului dintre Rusia și Turcia nu mai poate pași în publicitate fără să se pronunțe asupra atitudinii Armenilor față de cele două partide ce se războiesc. Și e inoportun să se pronunțe în această chestie, pentru că poporul armenesc stă sub puterea ambelor

puteri ce se bat. Dela ivirea războiului încoace societatea desvoaltă o foarte folositoare activitate, pentru ca să ușureze traiul Armenilor cari se găesc în Germania.

Se inițiasc și o societate germană-grecească pentru cultivarea raporturilor între Germania și Grecia. Această societate voia să adune membrii din toate cercurile sociale și aparținători oricăror confesiuni, iar cu începere dela anul nou 1915 proiectase să scoată o revistă cu titlul: «*Elada*». Dela izbucnirea războiului nu s'a mai auzit nimic despre această societate.

Mai mult zvon au făcut despre sine societățile înființate cu scopul de a mijloci o apropiere între *anglicani și ortodocși*. În Anglia existau de mult timp două societăți de acest fel. În anul 1864 s'a înființat o *Asociație bisericească răsăriteană* (Eastern Church Association), din care făceau parte anglicani și ortodocși de seamă și care-și pusese de scop să facă cunoscute în Anglia stările bisericești din Orient și, fără să se cugete la tendințe proselitiste, să pregătească calea pentru o comuniune bisericească între anglicani și ortodocși. Dar deodată cu moartea celor mai zeloși membrii ai ei, după anul 1874 această societate a lăncezit, până-ce în anul 1893 a fost organizată din nou și de atunci încoace a publicat o întregă serie de scrieri.

O deosebită însemnătate a avut o altă societate, înființată la anul 1906: «*Anglican and Eastern-Orthodox Churches Union*». Această societate și-a ținut în ziua de 22 Octomvrie 1914 al 8-lea congres anual. Congresul s'a început cu o liturghie solemnă și cu cântări gregoriane, în biserica St.-Mary-le-Bow. Predica a ținut-o episcopul Dr. Bury. În ședința la care s'au tratat chestiunile administrative ale societății, au fost realeși prezi-

denții de onoare de până atunci: arhiepiscopul *Agatanghel* dela Iaroslav și episcopul anglican Dr. *Blyth*, din Ierusalim. Contopindu-se cu această societate sora ei mai veche «*Eastern Church Association*», președintele acesteia Mr. Riley a fost ales vice-președinte al societăților astfel împreunate. Locul episcopului Dr. Blyth, care murì curând după congres, l-a ocupat episcopul de Londra. Societățile contopite poartă titlul «*The Anglican and Eastern Association*». Scopul asociației a fost precizat în următorul conclud:

«Societatea are scopul de-a întruni în sânul ei membrii de-ai bisericii anglicane și de-ai celei ortodoxe răsăritene: 1. pentruca să promoveze cunoașterea mai apropiată, simpatiile și raporturile amicale dintre ambele biserici, 2. pentruca să se roage și să lucreze la reunirea bisericilor și 3. să promoveze studiul creștinismului răsăritean».

Cu ocazia congresului s'a ținut și o întrunire publică, pe care a prezidat-o episcopul de Londra. În vorbirea de deschidere, acesta a declarat că se simte foarte măgulit, că ocupă de data aceea scaunul prezidial, căci evenimentele mari ai căror martori suntem, ar fi încheiat o strânsă legătură de iubire între biserica Rusiei și a Angliei. El crede că acum nu mai e vorba de împărăția britanică, ci acum se tratează de viitorul religiunii lumii, de viitorul religiunii întrupării lui Dumnezeu. Pentru Englezi și pentru Ruși e o fericire că stau umăr la umăr în această luptă. A făcut apoi amintire de călătoriile ce le-a făcut în Orient, unde a fost primit cu simpatie, atât în Rusia, cât și la patriarhii din Ierusalim și Antiohia. A luat în urmă cuvântul episcopul Dr. Bury, care încă a vorbit despre impresiile ce le-a primit cu ocaziunea

vizitelor ce le-a făcut pe la arhiepiscopii și episcopii din Rusia.

Revista «*Internationale Kirchliche Zeitschrift*», de unde luăm pe dea-întregul informațiunile din acest articol, se întreabă, că oare nu stă în legătură cu aceste evenimente, articolul publicat în «*Osservatore Romano*», dela 29 Oct. 1914 de «P. G. B. missionario», în care se spune cât de viu s'au interesat cei din urmă trei papi de atașarea bisericilor răsăritene «disidente» la papism. Inșă patriarhii din Constantinopol au respins toate învitările papilor. Patriarhul Antim V i-ar fi scris chiar papei Leon XIII: «Odată pentru totdeauna: dă-ne nouă pace; despre o unire noi nu vrem să știm nimic», totuș aceasta n'a oprit pe Piu X să le aducă Răsăritenilor la cunoștință cât de mult îi iubește el și cât de mult dorește să fie și ei cu dânsul asigurându-i că le va păstră ritul și particularitățile bisericești. Prin urmare papii sub unirea cu Roma nu înțeleg o *unire* adevărată, ci o *supunere* sub jurisdicțiunea papală. Intre astfel de împrejurări — adăogăm noi — de o «unire» a bisericii ortodoxe cu papismul, pentru cei cari cunosc gravitatea chestiunii, nici vorbă nu poate fi. Patriarhul Antim aveà tot dreptul cu răspunsul categoric ce l-a trimis papei.

Și într'un congres al societății «*Englisch Church Union*» dela 25 Noemvrie a fost discutată chestiunea raportului bisericesc față de Răsărit. Președintele acestei societăți e Lordul Halifax, care de multă vreme a folosit orice ocazie pentru o apropiere între biserica anglicană și cea romană. Mr. W. J. Birbeck, care trece de cel mai bun cunoscător al istoriei rusești, a vorbit despre starea națiunei și a bisericei rusești. Celelalte vorbiri ce s'au

ținut cu ocazia aceluși congres s'au ocupat de raporturile bisericești din Apus.

Un mirean, cu numele Mr. Bischoff, a prezentat un program nou pentru «*Church Union*». Propunătorul a recunoscut, că în urma silințelor puse de «*Englisch Church Union*», s'au îndulcit mult raporturile anglicanilor cu romano-catolicii, dar că atât numai nu e destul, ci societatea trebuie să se întrepună pentru catolicismul roman în întregimea lui, orice opoziție ar întâmpină. Mai înainte «*E. C. U.*» încă avea un program constă-tător din 6 puncte; acum încă trebuie precizat programul ei în 6 puncte. Aceste «*six points*» formulate de propunătorul Mr. Bischoff, sunt de următorul cuprins:

1. Expunerea sacramentului sftei cuminecături.
2. Introducerea rugăciunilor cătră preacurata Fecioară, în forma unor servicii religioase publice. Aceasta va aduce cu sine propoveduirea dogmelor referitoare la preacurata fecioară și va îndemna pe creștini să se îndrepte în rugăciunile lor cătră dânsa — lucruri fără de cari nimenea nu poate fi catolic bun.
3. Dreptul de-a folosi la liturghie, în locul limbei poporului, limba latină.
4. Introducerea ordurilor monahale contemplative. Eu cred că nu se găsește în această sală nimenea care în aceste săptămâni dureroase, să nu fi simțit trebuința ca Anglia să aibă mai mulți bărbați și mai multe femei, cari să se dedice cu totul rugăciunei și meditației.
5. Preoțime celibatară. Mă voiu miră, de vă voiu putea câștigă pentru acest punct. Dar pentru ținta ce o am eu în vedere acest punct e o necesară punte de trecere. Chestiunea își are greutatea ei, eu rog însă congresul să recunoască acest punct măcar ca un ideal.
6. Cele cinci puncte de până acum sunt numai o introducere și pregătire pentru al șaselea: restabilirea pe față a raporturilor noastre cu scaunul roman».

Lordul Halifax a făcut mai multe obiecțiuni în contra acestor propuneri, cari au provocat și în pressă o discuție destul de vie. Intoarcerea la catolicismul medieval care se cere prin aceste propuneri, au explicat-o cei mai mulți ca fiind izvorită din aversiunea față de protestantism și că autorul propunerii consideră sosit momentul, deodată cu acest războiu, ca biserica anglicană să se apropie de Roma papistă.

Vedem deci cum războiul, parte a făcut să înceteze lucrarea unor societăți pentru apropierea dintre popoare și biserici, parte a trezit noi nădejdi în alții, în direcțiunea unor asemenea apropieri. În tot cazul timpul nu e potrivit pentru astfel de lucrări cari reclamă condiții pacifice. Să vedem ce va fi după războiu!

Dr. N. Bălan.

+ Predică de întroducere în parohie.

Prea Onorate D-le Protopresbiter!

Iubiți Creștini! Fraților!

Sf. evanghelist Ioan ne spune în Evanghelia sa, că Mântuitorul Hristos venind, după înviere, în mijlocul învățăceilor săi, cari erau adunați într'o casă din Ierusalim, le-a zis: «Pace vouă, precum m'a trimis pe mine Tatăl și eu vă trimit pe voi.... Luați Duh Sfânt!» (Ioan 20, 21—22).

Cu cuvintele acestea a trimis mântuitorul pe apostolii săi ca să răspândească învățătura legii creștine în toată lumea și la toată zidirea. Tot cu cuvintele acestea au trimis și apostolii pe ucenicii lor, pe preoți, ca să răspândească legea creștină, să învețe pe oameni din toate timpurile și din toate locurile înțelepciunea Evangheliei

creștine, prin darul și puterea Duhului sf., care le-a dat curajul și priceperea de-a străbate în gând și în inimi... «Precum m'a trimis pe mine Tatăl și eu vă trimit pe voi»... «Luați Duh Sf.!» În aceste cuvinte se cuprinde dovada temeiului dumnezeiesc a slujbei preoției, a slujbei pe care începând cu ziua de azi vin ca să o săvârșesc în mijlocul D-voastre.

În această clipă, când pentru întâia dată stau îmbrăcat în odăjdiile sfintei slujbe, înaintea *acestui* sf. altar, gândul, credința, care mă străbate este, că vin să plinesc o chemare, să primesc o slujbă, care este așezată însuș de Dumnezeu, pentru folosul oamenilor. Îmbrăcându-mă în vestmintele sfinte ale sfintei slujbe dumnezeiești, cari închipuesc vestmintele împăratului, ale păstorului mare, ale mântuitorului nostru Iisus Hristos: «Sufletul meu se bucură întru Domnul, că m'a îmbrăcat în vestmântul mântuirii și cu haina veseliei m'a împodobit..., sufletul meu se bucură și binecuvintează pe Dumnezeu, «celce mă învinge cu putere și a făcut fără prihană calea mea, celce îndreptează pașii mei cu ai cerbului și peste cele înalte mă pune»... »

Fiind înzestrat cu sf. dar al preoției primesc astăzi, iubiți creștini, însărcinarea de a răspândi roadele acestui dar în această comună. «Starea mea sufletească când primesc această însărcinare se aseamănă cu starea sufletească a unui ostaș, care pleacă la războiu, pleacă în luptă. Ostașul pleacă la porunca împăratului, cu gândul, cu nădejdea să învingă, să cucerească, să ridice slava împărăției și mărirea numelui împăratului său. Preotul încă este un ostaș. Adevărat, nu un ostaș, care se luptă cu armele ucigătoare ale mânilor omenești, ci un ostaș, care are să se lupte cu *arma Duhului*, care este *cuvântul* lui Dumnezeu (Ap. Pavel, Efeseni, 6, 17).

Împărăția, pentru care are să se lupte preotul, este împărăția lui Dumnezeu, care trebuie să vie pe pământ și să se sălășluiască între oameni. Iar împăratul, al cărui nume are să-l facă a fi slăvit, a cărui mărire are a o vesti și ale cărui porunci are ale face să fie ascultate: este Dumnezeu, este Mântuitorul Hristos. Pentru aceea zice și Apostolul Pavel: «Tu te luptă ca un bun ostaș al lui Hristos!»

Dacă preotul este un ostaș, care are menirea de a lupta pentru lățirea împărăției lui Dumnezeu, urmează, că chemarea lui, chemarea preotească, în care prin voia lui Dumnezeu întru și eu acum, este pe cât de însemnată și măreață, pe atât de grea. Căci nu puțin lucru este a fi în slujba lui Dumnezeu, a vesti legile lui Dumnezeu. Cu foarte mare răspundere este împreună chemarea, de care, mărturisesc, că cu frică și cu cutremur mă apropiu, de a lăți împărăția lui Dumnezeu între oameni de a face să stăpânească în gândul și faptele lor legile și poruncile împărăției lui Dumnezeu.

I. C.! Din mâinile P. On. Domn Protopresbiter am primit astăzi sfânta Evanghelie, cartea care cuprinde cuvântul lui Dumnezeu. Aceasta este *arma* în lupta, ce am să o port.

În sfânta Scriptură însă chemarea preotului se aseamănă nu numai cu chemarea unui ostaș, ci și cu chemarea unui păstor, după cuvintele Mântuitorului: «Eu sunt păstorul cel bun!» (Ioan, 10) ... «Păstorul cel bun sufletul și-l pune pentru oi» (Ioan 10, 11). El merge înaintea oilor și oile îl urmează, căci îi cunosc glasul (Ioan 10, 3—4). Păstorul cel bun poartă oile în pășunea cea bună (Ioan 10, 9). «Iară năimitul și care nu este păstor, căruia nu sunt oile ale lui, vede lupul venind și lasă oile și fuge și lupul le răpește pe ele și risipește oile» (Ioan, 10, 13). Păstorul adevărat — se zice tot în

sf. Scriptură (Luca 15, 3—7) — pierzând din 100 de oi una, lasă pe cele 99 și se duce să caute pe cea pierdută, mare grijă având ca să nu se peardă din turma sa nici o singură oaie... Preotul încă este un păstor: păstorul sufletesc al turmei celei cuvântătoare, al credincioșilor lui încredințați. Precum păstorul cel bun poartă turma sa în pășunea cea bună, astfel și preotul are datoria a-și purta turma sa cuvântătoare, pe credincioșii săi, prin câmpiile cele înverzite ale cunoștinții de Dumnezeu; are să-i hrănească cu hrana cea de lipsă sufletului a învățaturii, a luminii Evangheliei creștine; are a-i feri de mlaștinile necredinții, de buruenile cele rele ale învățăturilor rătăcite, cari pricinuesc boale trupești și sufletești și adeseori și moarte. Precum păstorul adevărat trebuie să-și grijească turma de lupii cei răpitori tot astfel și preotul are datoria a-și grijii turma sa cuvântătoare de oamenii cei răi, cari ca și lupii răpitori, vin — adeseori în piele de oaie — cu gânduri dușmane de a ademeni, de a răpi și nimici.

Și precum păstorul adevărat merge și caută oaia cea rătăcită, care s'a pierdut din 100 de oi, tot astfel și preotul are datoria să nu lase a se pierde, a fi rătăcit nici unul din credincioșii lui, căci el este răspunzător înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul fiecăruia, dupăcum un părinte este răspunzător pentru fiii săi. «Sângele celui fără de lege din mâna ta îl voiu cere», — îi zice preotului Dumnezeu, prin cuvintele prorocului. (Ezechil 3, 20).

I. C.! Ca un ostaș al împărăției lui Dumnezeu și ca un păstor sufletesc al Dumnivoastre, vin eu astăzi în mijlocul Dumnivoastre. Vin cu *nădejdea* și cu *credința* — ostașului, care își dă seama, că pentruce are să lupte, a cui poruncă are să o plinească. Vin însă și cu *dragostea* păstorului pentru turma sa. Chemarea, ce mă

așteaptă știu, că este grea, știu că numai prin muncă neobosită, prin *muncă adevărată*, o voi putea împlini. Pentru că celce voiește să învețe pe altul, trebuie însuș să tot învețe. Zi de zi, an de an, trebuie să ispitească cărți, să adune învățăminte de unde numai poate, în ce chip albina adună mierea din fiecare floare; trebuie să bage bine de seamă asupra vieții, să cunoască firile oamenilor, în ce chip economul trebuie să cunoască firea pământului, pentru că numai astfel va ști ce sămânță să samene într'ânsul. Și precum economul trebuie să știe alege unelte de lipsă pentru lucrul său, tot astfel și celce voiește să dea altuia învățătură, și mai ales preotul care are să vestească învățătura înțelepciunii dumnezeiești, trebuie să aibă priceperea de a alege mijloacele potrivite pentru învățămintele pe cari le împărtășește să și fie primite. Toate acestea se pot face numai prin silințe neobosite, *prin muncă*.

Adevărat, nu prin munca palmelor aspre, ci prin munca minții, nu prin mijlocirea uneltelor făcute de mâna omenească, ci prin mijlocirea unei unelte mult mai alese, cu care însuș Dumnezeu a înzestrat pe om, prin mijlocirea *graiului*; nu prin lucrarea corpului trecător, ci prin lucrarea sufletului vecinic să săvârșește munca chemării preoțești.

Sf. Ioan Gură de aur, gândindu-se la munca sufletescă, pe care are a o săvârși preotul și la datorințele multe și grele ale chemării sale, zice: «*Preotul trebuie să aibă înțelepciune multă și înainte de înțelepciune dar mult dela Dumnezeu*», pentru că zice acelaș stânt Părinte «preoția se poartă pe pământ, dar are un fel de slujbe cerești» (Scrierea despre preoție). Și în adevăr, preotul pe lângă că este un ostaș al lui Dumnezeu și păstor sufletesc al turmei cuvântătoare, el este și un săvârșitor

al unor slujbe cerești, al unor servicii îngerești, după cuvintele sfinților apostoli Pavel (I Cor. 4, 1):

«Așa să ne socotească pe noi omul ca pe niște slugi ale lui Hristos și *ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu*». Preotul este mijlocitorul, prin ale cărui rugăciuni și servicii bisericești se împărtășesc creștinilor darurile cele bogate, binecuvântarea și tainele lui Dumnezeu, cari sfințesc, mângăie, împacă și unesc sufletele oamenilor cu Ziditorul lor, cu Dumnezeu.

I. C.! Ca săvârșitor al sfintelor taine și servicii bisericești mă voiu silii a fi cu cucernicia, pe care o cere însemnătatea lor, mă voiu năzuî a vă face să pricepeți tot mai bine înțelesul și prețul cel mare al lor pentru vieța sufletească a fiecăruia dintre Dumneavoastră.

Pentruca munca mea de preot în această comună să aducă însă roade, am lipsă, iubiți creștini, de încrederea Dumnivoastre față de mine, de încrederea turmei față de păstor. Gândul, inima și silințele mele, începând cu ziua de astăzi, sunt pentru înaintarea Dumnivoastre în tot ce este bine, plăcut, folositor și frumos înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Vă rog ca și gândul și inima Dumnivoastre să fie înțelegătoare și iubitoare. Sufletele Dumnivoastre să fie acel ogor cald și primitiv, în care căzând sămânța cea bună a învățăturilor bune, să crească și să aducă roadă. Prin încredere împrumutată, prin bunăînțelegere și unire, am nădejde, că multe lucruri bune se vor putea face în această parohie, silindu-ne cu hărnicie spre tot binele, toți de o potrivă și cerând totdeauna ajurorul cel puternic al lui Dumnezeu.

Cătră El mă îndreptez și eu în această zi, cu prilejul întrării mele în sfânta Sa slujbă și-l rog, zicând:

Doamne, Dumnezeul nostru, celace întru iubirea Ta de oameni cea nemărginită n'ai lăsaț omenirea a

rătăci până în sfârșit în noianul neștiinții și al fărădelegilor, ci i-ai trimis mântuitor și învățător al poruncilor Tale pe unul născut Fiul Tău, care și înălțându-se la Tine, de unde a venit, a pus vestitori ai legii Tale pe apostolii Săi, cărora le-a trimis de sus darul Sf. Duh al înțelepciunii și puterii: Doamne, caută din lăcașul Tău cel preaînalt, binecuvintează întrarea mea în slujba Ta și-mi trimite și mie nevrednicului urmaș al Apostolilor înțelepciunea și puterea de a vesti acestor credincioși ai Tăi: Legea preasfântă a voiei Tale și măririle numelui Tău, acum și în toate zilele vieții mele. Amin.

Iosif Pop.

+ Predică pentru timpul războiului.

Iubiți Creștini! Când urc azi amvonul, o fac aceasta pentru luminarea sufletelor și mângăierea inimilor voastre scârbite de întâmplările grele prin cari trece azi țara noastră întreagă.

....Eră într'o Sâmbătă seara, când dela un capăt al țării până la celalalt o veste străbate cu iuțeala fulgerului, ducând cu sine o mare însuflețire «pentru patrie și împărat» deoparte, iar de alta frica și cutremurul morții.

În orașe și sate aceasta știre fû primită cu mare înflăcărare. Fiecare cetățean când o auzi, își lăsă lucrul din mâni; domnii din cancelarii și meseriașii de prin ateliere dau fuga în piață, unde mulțimea agită pentru războiu. Telegraful și telefonul — în fiecare oră a nopții aceleia spre Duminecă — aduceau noi amănunte. În orașele capitale, gazetele sunt puse la tipar în ediții speciale, iar pe la miezul nopții mulțimea agitată cetește

însetată știrile despre izbucnirea războiului între monarhia noastră și regatul sârbesc.

În dimineața Duminecii următoare, deodată cu sunetul clopotelor cari cheamau pe creștini la sfânta biserică, vestea se răspândește și pe la sate. Groaza se face văzută pe fețele tuturor. Năcazul veni pe neașteptate, tocmai în timpul când țărănimea eră în focul lucturului de câmp — datorința față de patrie trebuie însă împlinită. Astfel «din câmp, de acasă, dela plug plecat-au astăvară — vrednicii noștri plugari cu ochii înlăcrămați și cu fața întoarsă cătră cer, unde e tronul veșnic al dreptății. Să mângăiau bieții cu voința Atotputernicului D-zeu, și Domnul Cel tare în războaie». Deci fie voia Domnului! Fierberea și iritațiunea creștea într'una. Bărbații fac fețe gânditoare, iar femeile mame, soții și surori — sunt cuprinse de spaimă la auzul tobelor, cari aduc la cunoștință plecarea la oaste.

În zilele dintâi ale mobilizării se nădăjduia însă din partea unora că Serbia își va recunoaște greșala și astfel va primi și se va supune în cele din urmă condițiilor stipulate pentru fărădelegile comise contra Monarhiei. Însă voia cea mare și neștiută a lui Dumnezeu a fost și este ca năcazul pornit dela vrăjmași asupra noastră să nu se oprească aci. Firele telegrafice aduc într'una știri despre alte jertfe nouă, cari ni se cer pentru apărarea patriei și a iubitei noastre glii strămoșești. N'auziți voi gemetele bătrânei Europe, acum când stau față în față cele mai puternice împărății și popoară ale lumii?!

Am lăsat ca să vă treacă pe dinaintea ochilor aceste întâmplări din zilele noastre — cari le auziți și voi, iubitorilor, vorbindu-se în multe feluri — pentruca să vi le

prezint ca o urmare a unor fărădelegi cari au dăinuit în sinul omenimii și așa și în comuna și ținutul nostru.

Să știți deci iubitorilor! că nu mi-aș face datorința, dacă n'aș folosi prilejul de a Vă învăța în aceste zile grele îndemnându-vă mai ales acum ca să umblați pe calea cea bună. Acum și firea voastră e mai aplicată la sfaturile bune, cari de multeori vi s'au dat dela acest loc. — Cătră Tine Doamne mă întorc, rugându-te ca sămânța ce o voiu sămăna — să aducă roade bune la vremea sa!

Despre cauzele acestor năcazuri și vremuri grele voiesc a vă cuvânta. Fiți dar cu ascultare!

În cele dintâi veacuri creștine, creștinii aveau multe de pătimit, pentru credința lor, din partea păgânilor. Cele mai grele chinuri și pedepse erau croite pe seama acelor cari ascultau învățătura cea nouă, pe care a adus-o Mântuitorul Hristos în lume. Dar nici temnițele cele mai grele, nici moartea, nici bătăile, nici gurile leilor — căroră creștinii erau aruncați — nu aveau puterea de a despărți pe creștini de învățătura cea sfântă și bună. Creștinii sufereau toate acestea cu cea mai mare liniște, mureau cu numele lui Hristos pe buze, fără pic de ură contra păgânilor, cari îi chinuiau atât de groaznic. Nici mucenicii aceștia n'au fost altceva decât oameni ca și noi, însă credința lor cea tare și lăpădarea grijilor lumești i-a apropiat de Dumnezeu într'atâta încât biserica a consfințit pe seama lor anumite zile din an spre a fi cinstiți de noi ca niște luceferi ai credinței și ca pilde ale virtuții. Aceștia ca unii cari sunt mai aproape de tronul lui D-zeu, se roagă pentru noi cerându-ne iertare. Departe sunt însă timpurile acestea de noi!

Dar azi când suntem în sfânta biserică, spre a ascultă cuvântul lui D-zeu, să facem o privire asupra

purtării oamenilor veacului nostru și să vedem cum își îndeplinesc ei datorințele față de D-zeu și față de deaproapele, — să vedem cum ascultă ei de poruncile bisericesti.

Cam peste tot, azi putem spune că oamenii numai cu numele se numesc «creștini», însă de faptele lor s'ar rușină și păgânii. Vă aduceți aminte, iubiților mei, de sfaturile adresate mai ales tinerimii noastre cu altă ocaziune tot din acest loc. Am fost deci cu multă băgare de seamă pentruca să văd rezultatul dorit. Cu durere trebuie însă să vă spun că foarte puțin rod au adus acelea sfaturi! Nici nu mai vorbesc de slaba cercetare a sfintei biserici; căci dacă s'ar rugă lui D-zeu toți — tineri și bătrâni — afară la câmp, la lucrul de toate zilele, dimineața când se scoală și seara când se culcă, înainte și după mâncare, în aceste zile grele nu ne-ar fi uitat nici D-zeu pe noi. Nu greșesc când afirm că majoritatea creștinilor acestui veac atât că sunt botezați și unși cu sfântul mir și pânăce ca copii cercează școala — mai țin la Duhul credinței. Dela această vârstă începând, pentru foarte mulți celelalte Taine ale bisericii noastre strămoșești abia de mai au oarecare însemnătate.

Spre dovedirea acestui lucru voiu aminti numai câteva cazuri. Mai ales cei mai bătrâni vă aduceți aminte că unde s'ar fi pomenit, în tinerețea D-Voastră ca să-și iee cineva soție fără de binecuvântarea bisericii?! Unul ca și acesta eră cu totul scos din mijlocul oamenilor cinstiți. Astăzi — ce să zic? — pentru mulți, căsătoria (cununia) nu mai este taină. Și mult are de a se osteni preotul lui D-zeu spre a aduce pe unii ca aceștia la calea cea dreaptă, însă de multeori fără succes.

Un alt păcat mare fac toți acei creștini, cari în postul Paștilor vin la Sfta Cuminecătură, fără a se pregăti conștientios. O astfel de cutezanță nu s'a mai pomenit, în analele istoriei bisericești ca să vină cineva înaintea duhovnicului său, nu spre a se mărturisi — fiecât de puțin ci numai de a obțineă deslegarea! Un păcat mare și o credință deșartă, cari vor arunca pe toți fățarnicii și mincinoșii în muncile iadului; căci unde s'a mai auzit să fie cineva om fără păcate, afară de D-zeu — Omul Is. Hr.

Dar cui spun eu aceste cuvinte? Nu numai pentru voi sunt ele, iubiților mei ascultători! Ci mai ales pentru cei mulți cari înaintea războiului, abiă odată de două ori pe an veneau și ei în sfânta biserică. Dar și atunci nu într'atâta pentru *frumusețea internă a cultului* bisericesc, cât mai mult pentru cea din afară. Grijile lumii acesteia și avuția cea mare însă cu adevărat pe mulți i-a orbit! *Iată într'acest războiu voiu cere sufletul tău dela tine, iar cele gătite ale cui vor fi?* In toate dulcelele lumii acesteia te-ai îmbogățit, numai întru Domnul nu!... De ce nu cinsteau aceștia așezămintele sfintelor taine și poruncile bisericești? De ce n'au lipsă aceștia de sfta biserică? Prin cele acum spuse, mă simțesc dispensat de a mai răspunde, afară doar la ultima întrebare. Căci pentruce se zidesc bisericile, întreb eu pe unii ca aceia? Oare pentruca în Dumineci și sărbători să fie goale, iar localurile de petrecere și birturile să fie ticsite începând de dimineața? O stare înfiorătoare, o stare de compătimit e una ca aceasta, care să răsbună acum cu vârf! Veniți deci acum în oara a douăsprezecea cu umilință pentru păcatele noastre și cu încredere în bunătatea lui D-zeu de aflați mângăiere pentru scârba și năcazurile de acum în biserica noastră strămoșească, care tot-

de-auna a servit de scut și ajutor «mult încercatului nostru neam». Așa făceau strămoșii noștri din trecut, deci astfel să facem și noi cei de acum, îmbrăcându-ne trupul cu vestminte curate, dar mai ales sufletul curățindu-l și împodobindu-l cu gânduri sfinte și nepătate. Cu durere constat însă că aici mulți află totdeauna o cauză oarecare, prin care își scuză necercetarea bisericii. Astfel unii se plâng de sărăcie, alții de lucrul mult, care-l reclamă bogăția lor dela dâșii, crezând orbiș că acestea îi absolvă de păcatul lor. Aflu potrivit a Vă povesti aci cele experiate în călătoria mea din vara trecută. Am văzut și pe acolo creștini de toate confesiunile — oameni harnici dar și înaintați în cultură. Incotro întorceam privirile lucru și activitate febrilă, când însă venea Dumineca sau o sărbătoare, la sunetul clopotelor cu mic cu mare își luă fiecare drumul spre biserica căreia aparține. Vor zice unii că aceia poate sunt oameni cu mai puțin lucru, fiindcă nu vor fi având mult pământ ca și în părțile noastre. Eu însă vă răspund, iubiților, că altul e adevărul. Acei oameni erau stăpâniți de Duhul lui D-zeu mai mult decât de duhul lumii acesteia.

Iubiților mei! Iată vremurile sunt grele, căci, «săcurea e la rădăcină» și floarea poporului nostru își face datorința pentru patrie. Deci cuvine-se ca și noi să ne-o facem aici acasă, aci până acum grija lumii acesteia ne-a făcut să uităm datorința față de sufletul nostru, deci față de D-zeu. Oare prea mult să cere dela voi femei creștine întristate ca *acum* în fiecare Duminecă și sărbătoare cu lacrimi ferbinți să îngenunchiați și dintru adâncul inimilor să *vă rugați împreună în sfânta biserică* pentru întoarcerea sănătoasă a celor vouă iubiți!?

Vi le-am spus acestea iubiților! ca și părintele dornic de fericirea fiilor săi, pentruca să gândiți cu folos asupra

lor. Cei mai slabi într'ale credinței să iee seama la cuvintele Mântuitorului care zice: «Bate și ți-se va deschide, cere și ți-se va da» și care chiamă la sine prin cuvintele: «Veniți la mine toți cei osteniți și însărcinați și Vă Voiu odihni pe voi». Prin aceasta ne îndeamnă, Isus Hristos la cercetarea și ascultarea sfintelor slujbe bisericesti cari picură din balzamil d-zeesc cel dulce și mângăitor în inima fiecăruia, carele are nădejde. Va vedeà atunci fiecare lumea într'o lumină mai deschisă, năcazurile și durerile ei li se vor părea cu mult mai mici și mai ușoare de purtat.

Doamne! Celce mi-ai dat aceste cuvinte spre a le vesti robilor Tăi, fă ca sămânța aruncată să deo roadă bogată spre lauda și preamărirea dumnezeirii Tale, precum și spre fericirea vremelnică și veșnică a acestora. Amin.

Dr. Ioan Felea.

Propunerea Păr. C. Nazarie.

— Impreunarea Utreniei cu vecernia zilei. —

Urmând unui exemplu găsit poate în bisericile rusești, unde se practică, Păr. C. Nazarie din București a propus cu aprobarea Consistorului Superior Bisericesc din Țară: «De a se săvârși rugăciunile de dimineața și Utrenia în presara Duminecilor și a sărbătorilor de peste an. In chipul acesta preotul ar fi mai cruțat în vederea predicii, cântărețul ar fi foarte mult ușurat în serviciu, când se știe, că atunci când ajunge la liturgie și când lumea e în biserică, bietul cântăreț nu mai are putere să cânte, ci scoate sforțări mai mult de milă, decât de înălțare sufletească. Hvalitele (laudele) ar trebui pretutindeni cetite, troparele, icoasele, condacele și stihirile deasemeni».

Propunerea, care este rezultatul chibzuinței unui preot fruntaș al bisericii românești, datat la o cugetare asupra problemelor bisericești, a fost dictată de sigur de stările din bisericile de acolo și a pornit cu gândul îndreptării stărilor nepotrivite, unde în cele mai multe biserici cântarea dela serviciile religioase e rezervată unui singur cântăreț. Prin Păr. I. Popa dela Săliște și-a găsit și la noi pe susținătorul aprig, întâi făcând o dare de seamă în conferența preoțească a tractului Săliște, mai apoi publicându-și referatul în «Tel. Rom.» Nr. 31—32 a. c. Părerea contrară o reprezintă Păr. Dr. I. Stanciu în «Tel. Rom.» Nrii 42 și 44 încingându-se o discuție destul de lungă, — cu multe probleme ridicate la suprafață, — durere însă nu tot așa de edificatoare, după cum e cu cădere să se sfârșească orice discuție și ori când, măcar între preoți, — căci s’au despărțit supărați, acuzându-se de personalități ori reducându-se la «absolut nimic». Discuția a fost relevată de Păr. E. Stoica în «Tel. Rom.» Nr. 79—80 «Două concepții» apăr. în Nr. 81 «Puncte de orientare» de (db) și în «Românul» Nr. 157 «O discuție instructivă».

Nu sunt vremile de acum prielnice astorfel de discuții, când atențiunea tuturor e îndreptată în altă parte. Așa e de înțeles că puțini au luat cuvântul într’o chestiune, care altfel, în cercuri mai restrânse și în conferențele preoțești adeseori a fost pomenită. Cum aflu nici în Țară nu s’a ajuns la o soluție, căci sfântul Sinod al României s’a declarat pentru praxa veche. Fiind vorba însă de o însemnată chestiune bisericească, și mai ales că în legătură cu ea s’au atins probleme, cari așteaptă o limpezire independent de obiectul discuției, voi face totuși un rezumat pentru cetitorii «Revistei teologice».

Păr. Popa, susținătorul propunerii, o socotește «menită să împrăvăreze amorțeala oratoriei, să toarne vieață și putere în sufletele păstorilor», fiind un început din cele mai salutare, chemat să primenească și să adapteze împrejurărilor, dar nu să nimicească prescrisele vechiului tipic, care așa cum se găsește în cărțile bisericești e anume întocmit pentru mănăstiri, iar un altul potrivit cerințelor vieții practice nu avem, deși biserica în mijlocul credincioșilor are o menire mai complexă decât mănăstirile, «institute de rugă, de îndreptare și pocăință», în vreme ce biserica pe lângă aceasta trebuie să fie «un focalar viu de școală practică care să frângă credincioșilor săi deodată cu slujba liturghiei și învățătura evangheliei și în legătură cu aceasta tot felul de cunoștințe și povețe menite să nobiliteze inimile, să întărească credința în Dumnezeu, să lumineze și să deștepte mințile» — căci numai slujba fără de învățătura predicii rămâne a formă moartă, «precum cu apunerea lumina cuvântului, să stânge și căldura cultului liturgic» (C. Erbiceanu). Acumularea slujbei de dimineață cu a vecerniei «n'ar fi vreo schimbare mare și neîngăduită nici măcar o simplă schimbare de formă tipiconală ci numai de timp» întrucât cu slujba bisericească așa cum se urmează după o mulțime de obicinuințe locale și așa nu ne ținem strict de prescrisele tipiconale, ba chiar slujba de seara cu cea de noaptea (Utrenia) învăluită mai de mult misticism și și mai pătrunzătoare, va avea darul să atragă la vecernia din seara premergătoare tot aceiași credincioși ca și utrenia de dimineața la care nu iau parte decât «câțiva bătrâni și bătrâne, pe când cei în puterea vârstei, mulțimea, cam peste tot locul participă numai la liturghie». S'ar ajunge însă

în acest mod la o înjumătățire cumpănită și dreaptă a serviciului divin prin ce atât preotul cât și credincioșii devin mai ușurați. — Credincioșii nu s'ar mai putea plânge de lungimea serviciului divin pe care trebuind să-l asculte 3 ore în picioare, să istovesc și trupește și sufletește, încât sunt incapabili a mai ascultă cu atențiune la sfârșit cuvântul preotului, ori, și mai rău, de teama osteneții rămân mai curând acasă decât merg la biserică de unde li-e rușine să iasă înainte de încheiere. Iar preotul în urma scurtării timpului de slujbă s'ar simți obligat, chiar s'ar putea îndatoră la introducerea sistematică a predicii așa dupăcum îl obligă pilda creștinismului întreg, care prin cuvânt a cucerit lumea, apoi glasul cărților sfinte și al părinților bisericești, cum și în genere prescrisele oficiului său, și dupăcum cere porunca vremilor să fie adevărat învățător al poporului, «cel mai de seamă purtător de cuvânt și de idei în fiecare parohie».

Ca putere coercitivă se invoacă îndatorirea protopresbiterilor de a ține prin diferite probleme trebuincioase în parohii, prin studii și lucrări de seamă pururea vie dragostea de muncă în rândul preoțimei... iară de altă parte decretarea predicii de obligativă pentru toate Duminecile și sărbătorile, invocându-se adevărul «când oamenii sunt ocupați cu munca ce li se potrivește, plăcerea li se naște din însăși munca lor...» Un sistem și un program de muncă bine stabilit ar duce cu sine o selecționare și a celor ce se dedică carierei preoțești știind din vreme că acum cel care nu e apt să apuce drumul la teologie să iee alt drum, iar cel ajuns în seminar, să caute să întrebuințeze timpul așa ca ocupația anilor de studiu să-i ușureze drumul în viață.

Aceeaş importanţă o acoardă predicii şi părintele Stanciu, numai cât mai redus în pretenţii, admitând chiar improvizaţiile uneori mai reuşite decât predica lucrată cu studiu, fapt care uşor poate ademeni, dar tot aşă de uşor poate păcăli, şi în totdeauna va rămâne fără un efect durabil asupra inimilor, ca ori ce lucru căruia nu-i lipseşte superficialitatea. În meritul chestiunii se invoacă argumente făţiş contrare, «căci acela care nu predică invocând ca motiv serviciul divin prea lung şi obositor, nu va avea atragere şi dragoste să predice nici dacă scurtăm sau să zicem oitem total serviciul divin». Inoirea nu va fi primită de poporul atât de conservativ din fire, cu atât mai puţin când e vorba de credinţe şi datinele strămoşeşti. La ce se mai adaugă că mulţimea în genere îşi vede de afaceri pe acasă pânăce se trag clopotele a 3-oară ori şi mai târziu, acum scurtându-se mult serviciul ar lipsi total «că nu şi-au isprăvit încă afacerile», şi deci nu se pot pregăti de biserică. Fiindcă mulţimea aşă ia parte mai numai la liturghie nu e motiv de mutarea utreniei, dar nici la alte confesiuni serviciul nu e de o durată mai scurtă, cu toate că acolo adeseori credincioşii asistă numai ca simpli privitori ai unor mişcări şi mimice de ei neînţelese cum nu înţeleg nici textul şi deci nu iau parte activă:

Incât pentru preot mai bucuros va stă nemâncat în biserică decât acasă, dacă e ca oara liturghiei să rămână aceiaş şi altfel la utrenie nu are funcţii obositoare ca la liturghie. Un motiv contrar pe care se pune deosebit pond e şi acela de a fi amestecaţi cu gr.-cath. cari n'ar întârziă a ne prezentă ca *stricători de lege* iar biserica noastră ar deveni «cel puţin o biserică sectoră în soiul bisericii ortodoxe universale».

De altă parte prin strămutarea utreniei de lângă liturghie s'ar surprimă cântarea din biserică, deși are aceiaș înrâurință binefăcătoare ca și pictura (icoanele) asupra credinței și evlaviei creștinilor, dispunându-i spre o adâncire în contemplațiuni religioase.

Cât privește pe cântăreți, la noi aproape nu se va găsi biserică unde să se poată face constatarea, că ajungând la slujba liturghiei «numai au putere să cânte...» căci și la utrenie cântă 2—3 cântăreți, iar la liturghie se sporesc cu învățătorul, cu alți 2—3 fruntași, ori cântă corul școlarilor, sau acela al adulților dacă nu întreaga biserică.

Inovațiunea în sfârșit s'ar izbi de prescisele tipicului (v. Liturghiea de I. Stefanelli pag. 91) și chiar de dispozițiile canonice (după dreptul canonic — Șaguna pag. 35 u.)

Chestiunea a rămas nedecisă, alți factori având căderea de a o normă iar ca temă de discuție aducându-se argumente îndreptățite și deoparte și de alta. Rămâne însă constatat, oricât de plini de râvnă am fi, că serviciul nostru divin îndeplinit conform presciselor e foarte lung și obositor; după împrejurările noastre — mai puțin pentru cântăreți, mai mult pentru preoți și în chip covârșitor pentru credincioși, pentru că e greșit a se socoti ca normă generală, că la utrenie ia parte «numai o parte disparentă de bătrâni și neputincioși». Nu arareori am văzut apoi vara pe cei osteniți de truda unei săptămâni și înmuiați de năbușala căldurei din biserică — adormind în strane, ori schimbând așa de des din picioare încât se pareă că singurul gând ce-l frământă e acela cum să-și supoarte oboseala până în sfârșit; iară iarna în cele multe biserici e frig pătrunzător

și în astfel de condiții pe lângă alte neajunsuri practice nu se rostește ori rămâne fără efectul dorit. Dacă rămâne deci constatarea cu lungimea slujbelor nu mai puțin îndoelnică ar rămâne încercarea unor schimbări radicale, căci reduceri și schimbări mai mici sunt generale.

A rămas fără mult rezultat practic discuția în jurul mutării utreniei la vecernie, în schimb însă s'au spus cuvinte drepte asupra activității noastre pastorale și din ambele părți s'a dat deosebită atențiune introducerii sistematice a predicii și la noi. S'a văzut ce măsuri externe propune pâr. Popa, iară pâr. Stanciu cere: «toți preoții din tract să fie obligați a-și scrie predicele de peste an, — fie și numai 5—7 precum asemenea să fie scrise și acele rostite în apostolatul grupurilor preoțești și înaintate în tot anul conferenței, care prin o comisiune de 2—3 preoți mai destoinici le va censurà...»

S'a nimerit însă ca tocmai în toiul emulației despre prețul ce trebuie pus asupra predicii oarecine în Nrul 58 al «Telegr. Român» sub titlul «Predici în catedrală» să încerce bagatelizarea activității singurului om, care a căutat împlinind o arzătoare trebuință să dea în mâna preoțimii un mănunchiu de predici pentru vremea de războiu deși prelucrări după un predicator străin. Dar prelucrări acomodate spiritului bisericii și mentalității și trebuințelor poporului nostru.

Trebuie să fixez aci pentru moralul lucrului, fiind vorba de predică, obiceiul românesc, «că în vreme ce cei harnici clădesc, ceice nu lucră încearcă măcar să dărâme». ¹

¹ A fost atacul unei răutăți neputincioase a unui incompetent doctor în drept și funcționar în rezortul școlar al Consistorului arhidiecezan (deci incompetent în postul lui, decum în alte chestii!), care n'a îndrăznit până acum să urce nici măcar treapta cea dintâiu a amvonului catedralei noastre! N. B.

Asupra datoriilor preotului și a activității sale pastorale a spus cuvinte muierile Păr. E. Stoica în «Două concepții», dar de sigur mai bine a fost prinsă chestiunea de autorul articolului «Puncte de orientare pentru preoțime» când spune: «Ni se cere deci nouă, preoților, a ne îndreptă atențiunea asupra plămădirii sufletului nostru pentru a putea cu succes plămădi și aluatul sufletelor credincioșilor, încredințați nouă spre frământătură: *misiunii externe să-i premeargă misiunea internă*».

«Misiunea internă constă, după zisa Apostolului în «înmarmarea sufletului nostru cu sabia duhului și pavăza credinții, punând mare silință ca să locuească cuvântul lui Hristos bogat întru noi». Atunci și cuvântul nostru adresat poporului va fi plin de efect, va întări spiritele, va fi glasul de chemare al păstorului celui...» Atât de nimerite găsesc în sprijinirea acestei teme cuvintele sfântul Simeon Tesaloniceanul, când zice: «Cu adevărat mare este taina creștinătății, iar celce vrea să vorbească pentru dânsa trebuie să aibă *multă evlavie și multă credință* și a fi *înavușit cu știință*, numai acelaia cuvenindu-i-se a învăța pe alții, ca nu care cumva neștiind ce trebuie să facă și să zică să se pomenească căzut îndată în hula oamenilor...» Multă evlavie și multă credință — însușiri cari promovate de o vocațiune internă și nutrite prin o educațiune îngrijită în spirit adevărat creștinesc, câștigat în școală, în seminariile noastre, dar îndeosebi prin o educațiune proprie, năzuindu-ne prin meditațiuni religioase și cetirea și studiul Sf. Scripturi să ne întărim pentru greutatea chemării la care suntem destinați.... Iar ca o cunună a celor două însușiri amintite e înzestrarea cu o bogată cultură teologică și națională; îmbogățirea proprie cu o cultură generală și o cultură specifică curat românească să fie ținta

spre care avem să ne îndreptăm privirile...» spre care scop ajută mult convenirea deasă a preoțimii, unde prin comunicațiune reciprocă se frânge, se întregesc concepțiunile, se îndreaptă neacuratețea, neclaritatea și defecuositatea!...

Un preot.

Un păcat e mama celorlalte.

(Din Englezește).

«Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; și ei nu știu unde vor cădea». (Sol. 4. 19).

Pentruce, oare — gândește câte unul în sine — pentruce atâta cercetare a bisericei? Nu știu eu oare demult ceeace mi-se poate spune în predică?... Pentruce trebuie să mai cetesc din timp în timp scrieri edificatoare spre nobilitarea inimei? Eu nu găsesc în ele nimic altceva afară de ceeace știam de mult timp... Nu ni-se vestește și imprimă oare din copilăria noastră doctrina virtuții creștinești? Și oare am eu așa mare trebuință de ea? Se poate, că eu nu voiu fi o ființă întru toate perfectă; însă cu greu voiu și putea deveni așa, chiar dacă a-și ascultă atâtea și atâtea predici și dacă a-și ceti cât de multe cărți religioase.

Astfel cugetă mulți întru sine, ba alții au chiar curajul să o și spună în buna credință, că au spus un adevăr.

Intr'adevăr nici nu putem trage la îndoială faptul, că cei mai mulți dintre oamenii maturi își cunosc întreg cuprinsul datorințelor lor. Inșă ceeace a devenit lucru al memoriei, prefăcutu-s'a și în lucru al întregului suflet? Suntem noi pentru aceea totdeauna așa precum știm că trebuie să fim?

Se întâmplă prea des, ca să ne aducem tocmai atunci mai puțin aminte de ceea ce e mai înțelept, când avem înclinarea și ocaziunea să facem contrarul oprit. Pentru aceea ascultarea dumnezeștilor cuvinte și cetirea cărților religioase în biserică mie mi-se pare a fi o cerință indispensabilă, căci numai făcând astfel voi putea trezi în memoria mea amintiri mari.

În fiecare săptămână, în fiecare zi chiar suntem expuși la greșeli.

Inclinarea spre păcat are totdeauna locuință puternică în noi; dar trăește în noi oare în tot timpul și înclinarea spre un mod de gândire mai nobil, spre combaterea înclinărilor noastre neperfecte?... Și dacă circumstanțe externe ne ademenesc spre făptuirea celor rele: nu e oare o datorință, ca simțurile noastre mai bune să le punem în mișcare cât mai des posibil contra acelor? Of și cât de repede se șterg din noi efectele produse de religiune! Cât de trecătoare e chiar inspirațiunea cea mai sfântă! Pentru aceea să privim atât biserică cât și cetirea acelor cărți, cari nobiliteză inima, de niște mijloace valoroase, cari pot oferi facultății și înclinării noastre spre virtute: tărie și preponderanță față de continuele înclinări spre sensualități

Și cauza răului comun, ce domnește între oameni, e tocmai faptul că ei se știu mângăia așa de ușor pentru scăderile lor; că ei sunt deplin satisfăcuți, dacă numai nu li se pot arunca în față transgresiuni civice, cari ar putea atrage cu sine pedepse serioase, că ei se bucură când pot prin orice mijloc — afară de celce atinge inimile lor — să înșele pe alții și când sunt considerați de mai nobili, precum de fapt sunt. Astfel ei nu-și dau silința să-și stârpească obiceiurile rele și păcatele lipite de ei și își ascund modul josnic de gândire la spatele

vorbei comune: Fiecare om își are greșelele sale și deci și eu îmi am pe ale mele.

Însă ei nu se cugetă, că *orice înclinare spre greșeli e calea care duce spre crime viitoare*. Ei nu se gândesc, că ucigașul, al cărui cap a căzut sub sabia judecătorului pământesc, că otrăvitorul, că ruinătorul căsniciilor, că bețiyul scârbos, că sgârcitul, că desperatul sinucigaș — că în fine orice criminalist și-a început cărarea înfricoșată, pe care și-au continuat vieța și care s'a finit în abizul mizeriei, numai cu satisfacerea unor aplicări de abiă vrednice de dojană în tinereța lor.

De altcum fiecare om crede și sperează: așa departe nu voiu ajunge!... Dar nefericiții de răufăcători, al căror ultim mers al lor a fost cel spre eșafod, și cei desperați, când au apucat instrumentul, pentru a face sfârșit ceasurilor lor — și aceștia au ținut pe vremuri de lucru imposibil, ca să-și sfârșească vieța în felul acesta tragic. — Câte persoane de origine înaltă, în jurul leagănului a căroră răsunau cântece de bucurie și cari ar fi considerat de nebuni pe ceice ar fi cutezat să prezică groaznicele lucruri ce au să pățească în vieța lor — au trebuit în fine să recunoască, că începutul crimelor ulterioare au fost niște greșeli la aparență cu totul nevinovate, pe cari în limba comună a așa zisului ton bun lumea le numeă chiar drăgălașe.

Pentru aceea sfta Scriptură ne spune acel cuvânt plin de adevăr măreț: «*Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; ei nu știu unde vor cădeà!*» (Sol. 4: 19).

Celce nu are tărie sufletească, pentru a suprima o greșală foarte mică, nu va avea nici putere destulă, pentru a o nimici, când ea a devenit un vițiu dominant. Celce nu poate pune stavilă răușorului, ce iese

din matca sa, cum va putea înfrâna fluviul care la revărsare devastează tot ce-i stă în cale?

Greșelele sunt baze la rele, cari trec în fapte. Prima manifestare a unei inclinațiuni rele se întâmplă adeseori prin o frică; conștiința până acum e curată; simțul binelui și al dreptății e încă neatacat. Încă nu e greu a subjugă prima și neputincioasa ademenire.

În momentul însă când vom permite unei înclinări sufletești lipsite de morală ca să-și repeteze mai adeseori jocul său, să-și satisfacă plăcerea sa, — puterea ei crește, precum crește orice putere dacă e exercitată mai des. Ea se afirmă deja de multeori și prin aceea că trece neobservată în deprindere.

Volnicia deprinderilor asupra oamenilor, nu e un secret; ele fac ca corpul să privească în fine de o necesitate aceea, de ce la început putea să se lipsească cu totul, și îl silesc adeseori contra convingerii sale mai bune ca să-și mulțumească din timp în timp această necesitate... Bețivul la începutul deprinderii sale găsiă numai plăcere pentru starea veselă, în care eră transportat în urma consumării cumpătate de beuturi spirtoase. Nervii lui încordați câștigau, ca în urma unei doctorii binefăcătoare, vieață nouă. El căută ca în răstimpuri să-și înoiască această plăcere, ori o repetă de câteori întâmplări neplăcute îi furau buna dispoziție. Nici odată nu s'a gândit, că va deveni un bețiv ordinar, care se va încărcă odată cu disconsiderarea tuturor oamenilor mai buni, cu lacrimile de durere ale familiei sale și că își va grăbi chiar moartea, — căci el mai simția în sine puterea de a abzice, dacă ar vrea, de consumarea acelor beuturi și eră de firma credință, că această putere nu îl va părăsi niciodată. — Însă aci s'a înșelat amarnic; căci prin repetirea deasă a plăcerii sale, nervii lui s'au

deprins cu mijlocul acesta extraordinar de excitare și de câte ori lipsia acest mijloc, își perdeau încordarea și activitatea. A urmat apoi lăncezirea, deprinderea și displăcerea în toate părțile corpului. Astfel a fost apoi constrâns nefericitul ca să-și iee refugiu la beuturi tari, pentruca să-și poată susține măcar cât de cât dispoziția sufletească. Dacă voia însă să-și potențeze această dispoziție, el trebuia să îndoiască cantitatea acelor mijloace. — Deci prima neprecauțiune s'a prefăcut din greșală în vițiu, deprinderea în o patimă neînfrânilă. Nervii lui slăbiți din cale afară pretindeau o măsură tot mai mare de surescitare, pentruca să nu lăncezească total. Ajuns în starea aceasta el crede că, e imposibil să se mai mântuiască. Nenorocitul se privește acum pierdut, fără nici un ajutor. El ametește și se rostogolește în abizul mizeriei și în fine în groapa pretimpurie.

Astfel toate vițiile omului sunt — mai mult ori mai puțin — totdeauna efectul stricăciunii produse în corp în urma excitării peste măsură a nervilor, a acelor părți nobile, pe cari sufletul ar trebui să le folosească ca instrumente la unirea sa cu trupul; ele sunt boalele sensualității. Prin corp se otrăvește în fine spiritul, precum prin spiritul necurat se otrăvește și distruge corpul pământesc. Tot așa e și mania mândriei, patima cartoforului, flacăra scârboasă de sine mistuitoare a celui destrăbălat, — toate sunt o dispoziție bolnavă a nervilor, provenită în urma unor plăceri nepermise, cari în fine omoară orice voință mai bună în om.

Pentru aceea nimenea să nu-și considere greșala sa de neînsemnată, fie aceea cât de mică, căci *și cea mai mică greșală poate fi o călăuză pe cărarea vieții, care ne conduce spre perire!* Deci nimenea să nu surâdă zicând: Așa departe nu voiu ajunge nici odată! căci

cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu: «Calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul; și ei nu știu unde vor cădea» — s'a adeverit prea des în chip surprinzător.

Și apoi nu e numai împrejurarea, că înclinările ce par la început a fi într'adevăr nepericuloase, fiind menajate și satisfăcute în mod constant se desvoaltă în viții turbate; că deprinderea rea a copilului, de a-și însuși diferite lucruri, de a gustă din una și din alta fără știrea părinților, se preface mai târziu pentru adult în încercări de furt, pentru june în intențiuni criminale și în fine pentru bărbatul matur în hoții de stradă adeseori împreunate cu ucideri, — nu, mai există și o altă facultate a păcatului, anume că el zace foarte arareori numai *singur* în om, ci produce în acelaș timp și alte rele sufletești, ori constrânge la acțiuni rușinoase, pe cari făptuitorul mai înainte le ură din adâncul inimei sale.

Un păcat e mama celorlalte — astfel ne învață nenumeratele experiențe. Precum o otravă nu atacă numai partea din corp pe care o atinge imediat ci se strecoară în cele mai depărtate regiuni ale lui: astfel și o singură deprindere rea, pe care în peptul nostru nu o găsim de necuviincioasă, strică în fine întreaga ființă a omului. Această minune îngrozitoare se explică foarte ușor, dacă ne gândim asupra naturii inimii omenești. — Nu e nimic mai posibil decât ca individul care, a fost destul de nenobil scuzându-și oarecare slăbiciune să fie mai indiferent față de apariția altei slăbiciuni pe care înainte nu o cunoscuse și nu o îndrăgise. Acel om nu mai e curat; a doua pată nu-l va altera mai mult decât cea dintâiu. El încă nu vede consecuențele dezastruoase ale faptei sale celei dintâi și astfel sperează, că va putea ascunde fără greutate și urmările celei de-a doua. Și poate îi succede. Procedura lui rușinoasă ră-

mâne ascunsă înaintea oamenilor. Faptul, că poate ținea pe oameni în decepțiune îi cauzează plăcere; el încearcă pași îndrăzneți. El contează în continuu pe prudența sa, pe împrejurări favorabile și se încurcă în fine într'un labirint de deraieri, pe cari însuși nu le mai poate controla. — Un păcat e mama celorlalte. — Dacă ajunge prea departe de mal, fluviul îl răpește cu sine; el observă neputința de a fi mântuit abia când e scufundat în vârtejuri.

Pe cât de greu e ca să fi virtuos fără ca să fi prietinel virtuții, tot așa de puțin un muritor poate întinde mâna sa *unui* păcat, fără ca să nu îmbrățișeze și întreaga ceată cea neagră, ce-l urmează. Căci celce'si permite o curiozitate vițioasă; celce se lasă a fi condus de o așa numită greșală de temperament, acela și-a pierdut deja noblețea întregă a sufletului; acelaia îi e deja spre greutate religiozitatea adevărată; pentru acela amintirea despre Dumnezeu și eternitate a devenit deja o imaginațiune întunecată; pentru acela gândul la o destinație mai înaltă a spiritului omenesc e un basm indiferent. — Și dacă toate acestea îi lipsesc ce-l mai reține ca să se predee tuturor celorlalte stări rușinoase, cari izvorăsc din păcatul principal, ce devine dominant? Stavila cea mai puternică e acum spartă, valurile stricăciunii se rostogolesc la cea dintâi întâlnire a ocaziunilor nefericite. Dar încă mai sunt unele lucruri, cari îl mai abat din calea pierzării, anume: frica de rușinea oamenilor și pedeapsa în fața publicului, apoi amintirea despre vaza și bunul nume. Inșă cât de slab e frâul acesta în gura unei pasiuni neînfrânable! Deocamdată ea poate nu e așa de înfrânable, dar menajează-o și se va întări. Poate pericolul încă nu e mare, fiindcă tu viețuești în liniște și pe lângă toate greșelele

tale mai ești stimat încă de mulți; cunoști tu însă viitorul? Cunoști tu oare jocul teribil al felurilor întâmplări, cari te pot răsturnă din echilibrul tău?

Se spune adeseori despre un om care odinioară eră mult prețuit: Circumstanțele l-au făcut criminalist! Această afirmațiune însă nu are loc, pentru că nu sunt circumstanțe cari să facă din om criminalist, e slăbiciunea omenească, e lipsa de marinitate, cari întrebuintează circumstanțele în mod criminal. — Pentru aceea *calea celor fără D-zeu e ca întunerecul; și ei nu știu unde vor cădea!*

Adeseori aude tinerimea cuvintele: Ce vor zice despre tine oamenii? — foarte rar însă: Ce zice Atotștiutorul D-zeu și ce conștiința ta? — Copilul se deprinde, ca să lucreze de dragul oamenilor și dacă a satisfăcut ochilor acelora, el se crede mântuit de cea mai înaltă datorință. Toți îl laudă, iar el se bucură de acea laudă obținută cu ușurință. El își uită, că în pept are o lege, în cer un Dumnezeu, care judecă cu severitate. El trăește pentru stima lumii. Cu toate că în ținuta lui se observă mândria, manifestarea ei copilărească produce însă numai surâs. Ceice-l încunjoară se felicită reciproc, că ar fi aprins în el scânteia cea nobile, pe care apoi o mai și nutresc; dar, vai ea prosperează și fără ajutor străin.

Copilul măgulit și desmierdat învață curând a ascunde o nedreptate comisă în secret și a seduce pe părinți și pe educători. El se bucură, că a putut gustă din lucruri oprite fără ca să fie descoperit. El cunoaște cele rele, însă nu le lapădă dela sine, ci le ascunde numai ca să nu recolteze dispreț. El cunoaște cele bune, dar le prețuește numai ca să stoarcă dela oameni mai multă glorie.

Și copilul mândru devine june respectabil. Pasiuni mai puternice îl încălzesc și el vede ținte mai înalte. El vrea să fie plăcut, vrea să strălucească; o privire de disconsiderare a altuia ar fi pentru el un chin. Străduința lui se îndreaptă într'acolo, ca oamenii să aibă o părere bună despre el. El își iartă multe acțiuni nenobile și tinde numai ca acelea să rămână necunoscute publicului. Neexperiența lui, ușurătatea minții lui, simțurile lui îl împing la comiterea multor pași greșiți. El vrea să întreacă pe toți în cuminenie și unde nu se poate, acolo totuș îi succede a ponegri pe cel superior lui cu fel și fel de invenții răutăcioase. El devine calomniator, plin de invidie, dar el își iartă minciunile, pentrucă ele îl conduc spre scop.

Cel mai sărac e puțin considerat; pentru aceea vânătorul după cinste urește sărăcia nevinovată ca pe un păcat. El voește să imiteze pe toți; se aruncă în cheltueli, cari întrec puterile lor. El devine risipitor și încearcă să-și acopere datoriile sale prin un joc norocos sau prin înșelăciuni. Dacă întâlnește persoane de un rang mai înalt, el se rușinează de originea sa; el ar voi să le fie egal: el poate nega pe tatăl și pe mama lui și e în stare a se rușina de frații lui.

Tinărul de soiul acesta își menține mult timp jocul artificial. El trăește în splendoare; lumea îi crede și prin aceasta scopul lui e ajuns. Dar risipa îi zdruncinează averea, creditorii îl amenință, perplecsitatea se ridică. El să știe însă a se mântui pentru un moment. El se atinge de banii ce i-au fost încredințați de alții însușindu-și avere străină; sperează că vor veni împrejurări norocoase când va putea îndreptă totul, ori va putea încărcă crima pe capul altuia. Favorul așteptat al norocului însă nu vrea să vină. Să întunecă tot mai

tare în jurul lui. Adeseori a părăsit pe cel mincinos memoria și încrederea oamenilor începe a dispărea. El e mai deaproape observat, ceea ce el o simte cu groază. Conștiința își arată puterea sa. Dar cum să-și schimbe situația, cum să și-o îndrepteze? Acum nici o tendință spre virtute nu plătește averea străină risipită, nici o căință în singurătate nu împacă suspiciunea oamenilor. Și acum nu trebuie mai mult decât o rază neașteptată a luminei și toate faptele lui celea negre sunt clare înaintea lumii. El devine mai îngrijorat, umblă palid și tăcut. Groaza de rușine îl zdrobește mai mult decât căința pentru răutatea sa. El încearcă celea mai din urmă mijloace desperate, ca să se mântuească: alege cu frica morții un furt, o ucidere, o înșelăciune, o falsitate scârboasă, numai să se vadă mântuit. Dar el se încurcă tot mai strâns, tot mai adânc în țesătura crimelor sale, tot mai departe stau oamenii, tot mai negre și uriașe pericolele înaintea lui; ele derâmă orice prospecte pentru viitor. Încă o zi, încă o oară, încă un moment, și toate sunt evidente — lumea e înșelată — îl cuprinde rușinea desonorării! Și acum ce-i mai rămâne? Noaptea întunecată a unui arest; eșafodul încunjurat de mii de spectatori; o hotărîre grozavă, — nimicire, — sinucidere? El se rostogolește! Dumnezeu judecă!

Un păcat e mama celorlalte și plata păcatului e moartea! — Voce serioasă a adevărului, cât de adânc cutremuri tu celea mai din lăuntru ale inimilor celor ce te înțeleg! Of, câți au căzut crezându-se așa de siguri! Căci «*calea celor fără Dumnezeu e ca întunerecul și ei nu știu unde vor cădea*». Gh. Henția.

Pilde și asemănări.

+ **Liniște.** În lupta dela Wagram, Napoleon I trecu călare, pe un cal alb ca zăpada, dealungul frontului trupelor sale. În jurul lui cădea ploaie de gloanțe din toate părțile și mulți din cei cari îl vedeau se temeau să nu-l vadă răsturnându-se de pe cal în fiecare moment. El însă călărea atât de semeț, ca și când ar fi fost la vre-o paradă și nu în câmpul de luptă. Cum se explică aceasta? Prin aceea, că *Napoleon crede în soarte*. El ținea adevărat, că glonțul, care ar fi fost să-l omoare pe el, încă nu se fabricase, ori dacă era fabricat, atunci înzadar ar încerca să scape de el. Această credință îl făcea să-și păstreze liniștea și în mijlocul celor mai mari primejdii.

Pe câmpul de luptă al vieții, *adevăratul* creștin încă are o asemenea liniște a sufletului, însă cu mult mai nobilă și sprijinită pe temelii mai puternice. El e convins că nimic nu i-se poate întâmpla spre răul lui, ci toate i-se lucrează spre bine (Romani 8, 28). Poate să aibă prietini răi, poate să-i meargă rău afacerile, poate să fie pus la încercări grele și amare, valurile tulburi ale năcazurilor pot să se ridice până de-asupra capului lui — el totuși rămâne neclintit și plin de încredere. Pentru ce? Doar pentru că crede, ca Napoleon, în soarte? Nu, — ci fiindcă el crede în iubirea și bunătatea lui Dumnezeu și în toate făgăduințele ce ni le-a dat Dumnezeu: «Nu te teme că te-am mântuit pe tine, chieamtu-te-am pe numele tău, al meu ești tu. Și de vei trece prin apă, cu tine sunt și râurile nu te vor acoperi, și de vei trece prin foc, nu te vei arde, flacăra nu te va arde pe tine, că eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, celce te mântuesc pe tine» (Isaia c, 41 st. 1—2). Când ești ocrotit de iubirea părintească a lui Dumnezeu, atunci nu aveai nici o frică și fi liniștit!

*

+ **Incredere.** Alexandru cel Mare avea la curtea sa, între alții, un filozof renumit, dar care trăia între împrejurări sărăcicioase. Odată ajunsese în mare lipsă și strâmtoare. Cătră cine putea el să se îndrepte cu mai multă nădejde, dacă nu cătră împăratul său? Abia ș'a prezentat filozoful cererea și împăratul i-a și încuviințat-o, spunându-i să ceară dela vistiernicul său cât

îi trebuie și va primi. Filozoful ceru o sumă mare, care după banii noștri făcea cam două sute de mii coroane. Vistiernicul însă, mirat de o cerere atât de mare, n'a voit să o împlinească, ci a întreat mai întâi pe împăratul, ce să facă. După ce împăratul a ascultat în liniște toate cuvintele prin cari vistiernicul îi dovedea cât de exagerată e cererea filozofului, zise: «plătește filozofului numai decât toată suma ce-a cerut-o; purtarea lui îmi place și mi-a făcut o mare onoare, căci tocmai prin mărirea cererii sale mi-a dovedit că nu se îndoiește, ci are toată încrederea în bunătatea și dărnicia mea împărătească».

Cu cât mai bogat și mai plin de bunătate este Părintele nostru cel ceresc! De aceea, cereți dela dânsul lucruri mari, atât în ce privește împărăția Lui, cât și în ce privește mântuirea sufletelor noastre. «Că a ta este împărăția și puterea și mărirea în veci, amin»!

*

† **„Neîncetat vă rugați!”** (I Tesal. 5. 17). Cuvintele acestea ale sfântului apostol Pavel le-a înțeles și aplicat în viață foarte bine o mamă harnică și evlavioasă. Când se trezea în fiecare dimineață, se ruga lui Dumnezeu ca să-i trezească și sufletul ei spre o viață nouă. Când se spăla, se ruga pentru curățenia inimii sale. Când se îmbracă, se ruga în duhul cuvintelor sf. apostol Pavel: «îmbrăcați-vă întru toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți stă împotriva duhului răutății cei de sub cer... încingându-vă mijlocul vostru cu adevărul și îmbrăcându-vă cu plătoșea dreptății încălțându-vă picioarele spre gătirea evangheliei păcii»... (Efezeni 6, 11—17). Când aprindea focul, făcea rugăciuni ca Dumnezeu să aprindă în inima ei focul Duhului sfânt și focul iubirei de Mântuitorul. Când mătură și curățează prin casă, se ruga ca bunul Dumnezeu să curățe și să arunce afară tot ce este rău și necurat în inima ei. O, de-ar înțelege toți creștinii bine, ce înseamnă: «neîncetat vă rugați!»

*

† **Ce face iubirea.** Pe timpul revoluțiunii franceze a fost osândit la moarte un tinăr, de care erau legate mari speranțe în viitor. Până la ziua executării, el a fost ținut în închisoare. De cătră mulți oameni eră iubit acel tinăr, dar mai mult decât toți îl iubea tatăl său. Acesta își arată iubirea sa prin aceea, că se furișă până în camera în care eră fiul său și când a doua

zi judele strigă numele fiului, a răspuns el, tatăl, căci ambii aveau acelaș nume. Apoi a fost condus la eșafod și peste puțin timp capul i-a fost despărțit de trup, ca o jertfă a iubirei ce-o aveà pentru fiul său.

Ști și tu pe cineva, care ș'a jertfit vieața pentru tine păcătosul? Cunoști tu numele: Isus Hristos? Și ști ce l-a făcut să-și verse sângele său pe cruce? *Iubirea!* El ne-a iubit pe toți până la moarte. Să ști însă, că El trăiește! Dar trăiești și tu pentru El? Ori nu iai în seamă jertfa ce-a adus-o pentru tine? Răspunde la aceste întrebări, gândindu-te la iubirea cea jertfitoare a Mântuitorului nostru.

*

† **Ce sfârșit au avut patru mari cuceritori militari.** Orice mărire și fericire am câștigă fără Hristos, e deșartă. Chiar dacă am ajunge la culmile cele mai înalte ale gloriei și norocului, încât o lume întreagă ne-ar admira, totuși am rămâneà mici fără de Hristos. Despre aceasta ne putem convinge, dacă luăm în considerare sfârșitul ce l-au avut patru dintre cei mai vestiți cuceritori ai lumii:

Alexandru Macedon, numit și cel Mare, a cucerit cu armata sa biruitoare țară după țară, până ce nu s'a mai găsit nimenea să-i steà împotriva. El aveà abia 30 de ani când pe toți îi supusese și plânse de năcaz că nu mai sunt țări pe cari să le cucerească. Atât de nepotolită i-a fost setea după mărire, încât de năcaz beu vin o noapte întreagă, iar a doua zi dimineața a fost găsit mort.

Anibal de Cartagena, care a întrepins expediții glorioase prin Spania și Italia și de puterea căruia a tremurat chiar și Roma, capitala lumii de atunci, în urmă a fost biruit. Un nenoroc după altul l'a ajuns, până în sfârșit desperase de soartea sa și ș'a curmat firul vieții luând otravă.

Iuliu Cezar puternicul dictator al Romei, n'a știut ce-i înfrângerea în lupte. Dupăce câștigase aproape întreagă Europa pentru Romani, se întoarse în orașul său natal, dar nu peste mult timp a fost răpus de mâni ucigașe.

Napoleon I a fost un biruitor temut pretutindenea. Armatele lui au cucerit toate țările Europei și o parte a Africei. Ostașii săi și mulți alții îl adorau ca pe un semizeu. Dar n'a

întârziat nici ceasul căderii sale. În lupta sângeroasă dela Waterloo armata lui a fost bătută, iar el a fost prins, trebuind să-și petreacă restul vieții ca captiv pe o insulă izolată.

*

Cea mai mare iubire. Pe un drum ce trecea prin mijlocul unor întinse păduri din Polonia, alergă în fuga cailor o sanie. Iarna era aspră de tot, zăpada mare și lupii flămânzi. Ce sunt lupii flămânzi nu știu decât locuitorii din acele părți. Bine știă acest lucru și nobilul care se găsea în sanie împreună cu soția sa, precum și servitorul care mână caii cât îi țineau picioarele. Nu peste mult timp, îngrijorații călători au auzit un urlet îndepărtat. Urletul se apropia din ce în ce, și oricât de repede alergau caii, sania a fost încunjurată iute de o haită de lupi flămânzi. Nobilul era înarmat bine și știă ținti bine, dar oricâți lupi a trântit la pământ, totuș au rămas încă mulți cari se țineau de dânșii. Nu vedeau nici o scăpare dela moartea sigură ce-i aștepta pe toți. Atunci servitorul credincios îi întinse stăpânului său frânele cailor și-i zise: «Stăpâne, grijiți de voi și de copiii mei!» — apoi, ținând în mână o sabie, sări chiar în mijlocul lupilor. Stăpânul său smânci frânele și le dete biciu cailor cari alergau ca vântul. Peste puțin timp au zărit lumină, semn că s'au apropiat de un sat. El și soția erau salvați. Atunci se gândi cu durere la credinciosul său servitor, adună în pripă o ceată de oameni curagioși și porniră spre locul unde a rămas servitorul între lupi. Lupii nu mai erau acolo, dar au găsit pe loc oase rupte din corpul servitorului.

Fost-a aceasta *cea mai mare iubire*? Nu, n'a fost!

În munții înalți ai Scoției, un vultur puternic luă în ghia-răle sale un copil mic, pe care mamă-sa îl pusese la o parte să doarmă în fân, în vreme ce ea lucră la fân. Vulturul duse pe copil la puii săi drept pradă. Cuibul vulturului se vedea bine pe o stâncă înaltă. Dar cine ar fi îndrăznit să se urce până acolo? Un vânător îndrăzneț făcù această încercare, dar pe când se află la jumătate calea îl cuprinse amețeala și trebui să se dea jos. Un altul se urcă până la un loc, dar pășind odată greșit, căzù în abiz. Atunci o femeie se urcă până la cuib, luă copilul la sânul ei și cu grijă se coborî cu el până jos. Acea femeie a fost mama copilului.

Fost-a aceasta *cea mai mare iubire*? Nu, n'a fost!

Erà sărbătoarea Paștilor în Ierusalim. O mare mulțime de oameni stătea în jurul unei cruci, pe care a fost pironit un om, ca să sufere moarte ca un făcător de rele. El erà stropit cu sânge, încununat cu cunună de spini pe cap și, ca măsura să fie deplină, în ultimele momente a fost batjocorit. Pentru ce a pățimit și a murit? El n'a fost om păcătos, ca servitorul nobilului polon și ca femeia scoțiană, pentru cari moartea erà o plată pentru păcate. Nu, ci El a fost *Sfântul lui Dumnezeu*. El n'a pățimit și murit pentru păcatele sale, nici pentru stăpânul său, dela care ar fi primit lucruri cari-l îndatorau la recunoștință, nici pentru copilul său. Nu, ci El a murit pentru toți oamenii — și pentru *dujmanii Săi* și pentru aceia cari l-au răstignit și cari își băteau joc de El în momentele din urmă, s'a rugat Părintelui Său ceresc ca să-i ierte. Pentru oamenii cei răi și păcătoși, cari de nenumărateori au vătămat pe Părintele cel ceresc, cari au persecutat și răstignit pe Fiul său cel iubit, pentru dânșii acesta a suferit cea mai grozavă moarte, purtând păcatele lor și luând asupra sa vina lor.

Este aceasta *cea mai mare iubire*? Da, aceasta este!

Și cu toate acestea, de câteori oamenii rămân mișcați până la lacrimi când li-se povestesc cazuri de jertfire pentru alții, cum a fost cazul servitorului polonez și al femeii scoțiene, dar ochii lor rămân uscați și inimile lor reci, când li-se vorbește de iubirea cea mai mare, de iubirea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos față de noi oamenii păcătoși! Și totuși, iubirea aceasta, care a venit să mântuească pe cei păcătoși, este cea mai mare și mai curată. O, inimă omenească, cât de împietrită ești tu! O, inimă a Mântuitorului, cât de iubitoare ești tu! Milostivește-te spre noi, Doamne!

N. B.

MIȘCAREA LITERARĂ.

Anuare școlare. În această vreme de războire cumplită, când se reclamă popoarelor afirmarea mai mult a puterilor fizice, manifestările spirituale și intelectuale au rămas în urma acelor din anii trecuți. Și în cele școlare ca în toate ramurile vieții, se observă o reducere. Anuarele școlare, aceste reflectoare a vieții sufletești ce pulzează înlăuntrul focurilor noastre de cultură, în acest an unele au apărut în cadre reduse, altele nu au apărut și iarăși altele sunt închinare pomenirii cu laudă a acelor mucenici ai datoriei, cari s'au stâns pe câmpul de luptă, pecetluind cu jertfa vieții lor «arderea de tot» pe care o aduceau zilnic la catedra, pe care au părăsit-o pentru totdeauna.

Neavându-le la îndemână nu putem da cuprinsul tuturor anuarelor școlare românești, ce au apărut, ne mărginim la cele primite la redacție.

Anuarul institutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ort. române transilvane, redactat de păr. director Dr. E. R. Roșca, în partea literară ne dă un capitol pe 36 pag. dintr'o carte ce se află sub tipar a dlui prof. Dr. Silviu Dragomir: despre «Cei dintâi protivnici ai unirii», împreună cu 4 reproduceri din Arhiva regnicolară din Budapesta, secția guvernului ardelean. În partea a doua se dau știri școlare și cronică institutului, din care se cade să scoatem la iveală serbarea religioasă dela deschiderea anului școlar, care acum s'a făcut în edificiul renovat radical pentru a fi mai corespunzător trebuințelor de educație și instrucție într'un seminar.

Anuarul institutului pedag.-teol. ort. român din Arad are în partea primă portretul regretatului profesor Dr. Avram Sădean, mort pe câmpul de luptă, și câteva articole de aprețiere și tânguire asupra pierderii lui, scrise de păr. director al seminarului Roman R. Ciorogariu, de alți câțiva profesori prietini ai răposatului și de 2 elevi iubitori. Istoricul anului școlar arată greutatea cu cari a trebuit să se lupte, fiind edificiile institutului reclamate pentru trebuințele armatei, și mersul învățământului în astfel de împrejurări.

Anuarul institutului teol. și pedag. român gr.-or. al diecezei Caransebeșului, publicat de direcțiunea institutului, are un studiu

al prof. Dr. V. Loichița: «Trei poeți ardeleni la începutul veac. al XIX-lea», apoi cuvântarea dela începutul anului școlar a P. S. Sale Dlui episcop Dr. Cristea și o apreciere făcută de străini profesorului Gh. Petrescu. Pe urmă datele școlare.

Anuarul gimnaziului gr.-or. român și al școlii reale din Brașov e, ca în totdeauna, cu superioară îngrijire redactat de directorul Victor Onițiu și totodată și mai bogat, potrivit model de urmat pentru institutele noastre după felul lor. — În partea literară se publică 4 discursuri ocazionale — la încheierea anului școlar despre «Mișcarea sportivă în raport cu tinerimea noastră școlară», V. Onițiu, altul al directorului V. Stanciu, Arad, ca mulțămire a absolvenților din 1904, discursul prof. Dr. I. Blaga în amintirea prof. Dr. Al. Bogdan și discursul catehetului Dr. C. Papuc la serbarea patronului gimnaziului. — Se publică apoi câteva «cercetări filologice» ale prof. Dr. C. Lacea. Urmează apoi un frumos articol de aprețiere a vieții și activității eroului căzut pe câmpul de luptă Dr. Al. Bogdan, de prof. Axente Banciu, alte păreri ale elevilor despre iubitul lor profesor, și s'au strâns aci și voci de presă la moartea și în amintirea profesorului Dr. Al. Bogdan. Un portret și un Cântec ostășesc, de G. Coșbuc, aranjat pe note de prof. G. Dima în memoria lui Al. Bogdan fac cadrele jalnicului tablou al vrednicului fost profesor. În partea a doua se dau lămuriri amănunțite asupra mersului școlii în decursul anului 1914/15.

Anuarul școlii comerciale superioare din Brașov, publicat de directorul Arseniu Vlaicu, are traducerea unui articol despre «Cursul al VIII-lea de expansiune comercială din Barcelona» și alte date școlare.

Am mai primit: „**Testamentul marelui arhiepiscop-mitropolit Andreiu baron de Șaguna**“ reprodus din protocolul sinodului arhidiecezan 1874.

Protocolul sinodului ordinar al arhidiecezei române din Transilvania ținut în 1915.

Elemente de Catihetică sau metodică religiunii în școlile populare, de Dr. Petru Barbu. În interesul cateheților noștri asupra acestei lucrări vom reveni.

CRONICĂ.

+ **Cătră cetitori!** Rugăm pe onorații noștri abonați cari sunt în restanță cu abonamentul pe anul acesta și pe anii trecuți, să binevoască a ni-l trimite în timp scurt. În scopul acesta alăturăm în corpul acestui număr câte un *mandat postal*.

Sunt mulți de aceia cari, ca să profite de predicile de războiu, au trimis abonamentul numai pe anul 1915, dar nu și pe trecut — deși au restanțe, unii chiar de pe mai mulți ani. Rugăm pe acești restanțieri să nu-și uite îndatoririle materiale de pe trecut față de această revistă, scoasă cu multe jertfe.

Celor cari au trimis abonamentul măcar pe acest an, li-am expedit premiile. Așa vom face și de aici încolo: imediat ce vom primi abonamentul, trimitem broșurile gratuite.

Cu bani *nu vindem* acele premii. Aceasta ca răspuns acelor mulți cari ni le-au cerut fără să fie cu abonamentul achitat la revistă.

+ **Nou arhimandrit.** P. C. Sa părintele *Dr. Eusebiu R. Roșca*, director seminarial, a fost promovat din partea I. P. S. nostru mitropolit *Ioan* la rangul de arhimandrit. Prin această distincție, s'a apreciat și recunoscut zelul și devotamentul cu care noul arhimandrit și-a pus puterile sufletului în serviciul bisericii noastre.

La începutul acestui an școlar s'au împlinit două decenii de când P. C. Sa păr. *Dr. Eusebiu R. Roșca* conduce Seminarul «*Andreian*». Cu această ocaziune, atât profesorii cât și elevii Seminarului au felicitat pe jubiland, exprimându-și sentimentele de stimă și iubire, ce i-le păstrează. Ne asociem și noi la aceste doriri de bine.

+ **Doze rectificări.** 1. În fascicolul 3—4 al revistei noastre am reprodus după ziarul «*Românul*» o notiță, în care se spune, că odoarele mănăstirilor din Bucovina au fost transportate la Viena. Venerabilul arhimandrit al sfintei mănăstiri Putna, unde zac osemintele lui Ștefan cel Mare și Sfânt, I. P. C. Sa păr. *Teodor Patraș*, ne trimite drept răspuns la acea notiță următoarea rectificare:

«Onorate D-le Doctor! Stă în «*Revista Teologică*» anul IX Nr. 3—4 pag. 70 notat «*Odoarele mănăstirilor din Bucovina — la Viena*» acolo se spune că și odoarele din Putna isduse la Viena, ce nu-i adevărat! Căci odoarele din Putna sunt toate bine păstrate în loc sigur în Bucovina și nu lipsește nici un articol. Tot așa nu-i adevărat că Mitropolitul Repta ar fi dat consimțământul la această înstrăinare; drept este că Mitrop. Repta a poruncit să se ascundă lucrurile mănăstirii într'un loc sigur. Poftesc deci a rectifica nota de mai sus».

Cu toată plăcerea publicăm rectificarea trimisă de păr. arhim. *Patraș* și ne pare bine, că prețioasele odoare dăruite mănăstirilor din Bucovina de către principii, mitropoliți, boieri români etc. și cari reprezintă o mare valoare istorică, se păstrează bine la loc sigur.

2. În fascicolul 5—8 al acestei reviste, anunțând o cârticică de «*Rugăciuni pentru soldați*», pe coperta căreia se găsesc cuvintele: «Cu aprobarea și binecuvântarea Preasfinției Sale *Dr. Elie Miron Cristea*, dreptcredinciosul episcop român al eparhiei *Caransebeșului*», puneam întrebarea: «cum se face că în loc de cele 9 po-

runci bisericești ale noastre, se dau cele 5 porunci bisericești ale apusenilor, iar cele 10 porunci (Decalogul) sunt împărțite și ele după cum le împart apusenii și nu după cum se obicinuește aceasta la noi ortodocșii?»

Explicația e următoarea: alături de cărticica care conține textul poruncilor bisericești și a Decalogului ca la ortodocși și care aveă binecuvântarea P. S. Sale pâr. episcop Dr. M. E. Cristea, s'a publicat o altă cărticică la fel, dar care conținea textul poruncilor amintite ca la apusenii. S'a întâmpnat, din greșala tipografiei, că învâltitoarea cu binecuvântarea P. S. Sale a ajuns și pe exemplare cu textul ca la apusenii, încât s'ar părea că acestui text i-a dat P. S. Sa aprobarea. Greșala e deci a tipografului, care trebuia să fie mai atent.

Ne întrebăm însă: pentru cine se publică poruncile amintite cu textul ca la apusenii? Poate pentru frații uniți, căci pașiți români nu sunt, decât doar câte unul rătăcit? Dacă e așa, se face rău că nu se păstrează textul vechiu al poruncilor, de abandonarea căruia se bucură numai ceice caută tot mai multe deosebiri între frații de un sânge.

MB + „Cercul de publicații religioase și morale“ e titlul unei grupări de preoți și profesori din România, cari s'au asociat cu scopul ca să adune mijloace materiale pentru publicarea de scrieri edificatoare pentru popor. I. P. S. Mitropolit Primat Conon a recomandat sprijinirea acestei societăți prin următoarele cuvinte:

«Este îndeobște cunoscut, că poporul român, din lipsa scrierilor morale și religioase, pe înțelesul tuturor, este foarte adesea otrăvit de scrieri tendențioase, cari propagă răutățile de tot felul și chiar criminalitatea; iar

acestea pătrund mai ușor în popor, prin faptul că se distribuie în broșuri mici, cu prețuri neînsemnate, și deci accesibile tuturor, cari pot să cetească o cărticică.

«O bibliotecă de publicații religioase și morale, în țară la noi, a lipsit până acum — în felul lesnicios de-a putea ajunge broșurile mici în mâna multor creștini, la orașe și la sate — care să-i întărească în adevărurile cele veșnice ale moralei și religiunii noastre ortodoxe; pe când broșurile veninoase ale străinilor de neam și de religiune, cum sunt ale socialiștilor, anarhiștilor, adventiștilor, etc. etc. se găesc în tot locul, în casele orășenilor și sătenilor, contribuind pe încetul la pervertirea sentimentelor celor mai sfinte ale neamului și credinței noastre.

«O grupare de preoți și profesori din Capitală, vrednică de toată lauda, a alcătuit cercul de publicații religioase și morale... cu scopul de a tipări asemenea cărți cât mai multe, care să pătrundă în popor numai cu prețul cel mai mic, până la 20 bani exemplarul.

«Pentru a putea realiza scopul frumos ce se urmărește, trebuie să dăm concurs cu toții ca să fie cât mai mare numărul aderenților la gruparea de mai sus, așa încât să facă parte din cercul de publicații religioase și morale preoții din toată Eparhia Noastră».

În scopul acesta I. P. S. Sa îndeamnă pe preoți să primească listele de subscriere și să câștige cât mai mulți cetitori pe seama publicațiilor ce le va scoate la lumină cercul de publicații religioase și morale.

La această lucrare se cere și aderența celorlalți eparhii din România.

Dorim laudabilei inițiative, vrednice de urmat și la noi, succes desăvârșit.

† † **Ioan Micu Moldovanu.** La Blaj, în 20 Septembrie a adormit în Domnul canonicul-prepozit I. M. Moldovanu. S'a dus dintre cei vii într'o simplitate, neobicinuită în zilele noastre, a formelor impunătoare, dar în deplină armonie cu traiul vieții lui de o simplitate și mai rară. În gânduri, în învățatură, în idei ca și în fapte a fost omul care s'a ridicat din smerit fiu de iobag la cea mai înaltă treaptă pe care neamul nostru de aici o poate da unui fiu vrednic al său: Biserica unită, a cărei preot a fost, l-a candidat la vîldicie, Asociațiunea noastră l-a avut prezident, și Academia română îl numără cu cinste printre membrii săi. Vieța și-a încheiat-o tot printr'o faptă mare: averea de aproape un milion a pus-o sub administrarea Capitlului din Blaj ca «fundatie culturală și de binefacere». Vieța i-a fost o pildă de vieța preoțească, modest fără reclamă, însă muncitor fără preget, stăruitor și energic în tot ce a întreprins și în toate slujbele ce a ocupat. Biserica unită deplânge în el un mare fiu al său, neamul nostru pe un împreună ostenitor în cele cultural-naționale a lui Șaguna, Șuluțiu, Cipariu, pe un continuator al înaintașilor, vrednici inițiatori ai operei de rededeșteptare și regenerare națională, Șincai, Maior, Clain. Noi adaugem: s'a dus încă unul din generația preoților uniți de valoare, cari sufletește au rămas aproape de ortodoxismul bisericeii românești, cu toată plecarea către pontificele Roman, al căror reprezentant tipic a fost Petru Maior, și căror urmași în zilele noastre nu se mai văd, în paguba vieții noastre adevărat creștinești-românești. Deodată cu împărțirea doliului bisericeii unite, dorim Blajului, ca locul devenit gol să-l poată umplea cu omul — mai bine zis cu oameni — la cari neamul întreg, — și noi ortodocșii, să primim cu drag

cu toată deosebirea de confesiune, ca la unii ce vor ști să îmbine măcar pe cât se poate, ortodoxia în care viețuesc cu catolicismul căruia se supun, fără să fie uneori mai pașiști decât cei din jurul papei.

† † **Leontin Simonescu.** În 30 Sept. s'a înmormântat în Sibiu fostul secretar mitropolitan L. Simonescu. Puțini din cei mai tineri vor ști cine a fost, și vieța retrasă, pe care a dus-o l-a făcut uitat și la cei mai în vîrstă. Biserica noastră ortodoxă trebuie să-i fie însă recunoscătoare omului, care cu o minte ageră și cu inimă românească, pe lângă iscusința de bun jurist a apărut autonomia și interesele ei, tocmai în aceea vreme când trecea prin grele încercări de violare a caracterului ei românesc și a autonomiei sale. Asemenea rapoartele pe cari eră chemat să le facă ca secretar mitropolitan asupra chestiunilor interne și problemelor dela ordinea zilei, dovedesc claritate în judecată și multă agerime în expunere și argumentare. În slujba bisericeii venise chemat de mitropolitul Miron Romanul, după ce ieșise din administrație. În credința că legea de naționalități va fi legea dreaptă și reală intrase în administrație și fu ales vice-comite al Caraș Severinului. Constiențios în slujbele statului pe cari le-a ocupat, a rămas întreg cu sufletul de bun român, fapt adevărat prin trecerea în slujba bisericeii, al cărei arhiv ne-ar putea vorbi de un om priceput și harnic. — Odihnească în pace cu dreptii!

† **O mare descoperire.** În Nr. 4—5 din a. 1915 al revistei «Amvonul» cetim următoarele: În *Neamul Românesc* dela 28 Iunie 1915 d-l N. Iorga comunică «O mare descoperire literară», care este aceea a găsirii unei Biblii

în limba noastră, mai complectă și mai veche decât Biblia lui Șerban.

Este Biblia, de care se vorbiă prin tradiție, a lui Nicolae Milescu Spătarul. În prefața, care nu se păstrează întreagă, se spune că a fost tradusă după ediția elinească din Frankfurt și că a fost întregită cu cărțile, cari lipseau în ediția elină, după izvoade latinești și slavonești.

Deci dela Milescu și dela întregitorul său vine ideea strălucitei Biblii din a. 1688.

† Procanonul lui Petru Maior.

Frații uniți, cei de aici ca și cei din Țară, s'au speriat la vestea retipării Procanonului și nu înțelegem de ce, când e vorba simplu de retipărirea unei opere a vestitului Petru Maior, o lumină a bisericii unite, cu care urmașii nu întârzie a se mândri la prilejuri solemne. Acum în «Cultura Creștină» Nr. 11 se riscă o adevărată batjocură la adresa marelui istoric, cum n'am fi crezut niciodată că oameni mărunți pot să vorbească de un om mare. Admitem și noi că Petru Maior n'a fost o autoritate dogmatică, dar a fost un scriitor bisericesc, un istoric în toată puterea ce compoartă cuvântul, și ca atare, va fi fost în stare să-și fixeze impresiile și observările personale asupra raportului bisericii române gr.-catolice cu biserica papistă, pe care o a văzut așa cum e, desigur în vremea când și-a făcut educația la Roma, impresii și observări pe cari și le-a completat prin experiențele de acasă. Trebuie cuiva multă îndrăzneală, ca să nu zicem altfel — să poată tipări cu aprobarea recunoscătoare a unei reviste bisericesti gr.-catolice cuvinte ca aceste despre scrisul lui P. Maior: «Dar admitând chiar, că într'adevăr Petru Maior a putut scrie Procanonul, tot nu face parale, pen-

trucă omul la mânia ori din patimă, scrie multe nărozii... Sîngura reflexiune ce putem face la astfel de vorbe e că omul vorbește din prisosul inimii sale, dar oricât de frivole ar fi vorbele cuiva, opera lui P. Maior, din care face parte Procanonul nu se poate întuneca prin dispreț și hulă; adevărul tot adevăr rămâne oricât de mult i-ar durea pe ceice se feresc de el. Iar ceice îl recunosc ori unde, au datorita să-l scoată la lumină, pentru folosul sufletesc al celor ce n'au avut putința să-l cunoască — iată rostul retipării Procanonului.

Tot așa de rezistentă e osânda adusă profesorului academician C. Erbiceanu pentru îndrăzneala de a fi dat întâia ediție a Procanonului. Nu observă Domnii dela «Cultura Creștină» distincția precisă ce o face acest istoric cumpănit rostului unirii când spune: «unația n'a adus nici un folos nici religios nici politic Românilor». Băgați de seamă că nu se tăgăduște un oarecare folos cultural, dar din punctul de vedere al vieții religioase și politice a Românilor din această țară, cuvântul «nici un folos» e cât se poate de domol, când pe dreptul trecutului ne dovedește și vieța de toate zilele ne arată mereu pierderea enormă, ce a îndurat neamul nostru prin această sfâșiere confesională.

Mai puțin înfrigurați frații greco-catolici de aici ca și răsleții de oriunde, cetind cu atențiune «procanonul» când se va desface, vor putea învăța multe pentru îndreptarea lor și gândindu-se fără mânia și ură poate... vor da dreptate omului, care a avut toate însușirile personale ca să poată spune tot ce a spus și atunci când unul șoptește că «eră pe aci să ajungă Vlădică neunit la Sibiiu», iară celalalt afirmă «Petru Maior însă chiar episcopie neunită a refuzat»...

De ce Evreii se roagă cu capetele acoperite, iară noi Creștinii cu capetele descoperite? E un obicei

acesta la orientali, nu numai la Evrei, ci și la unii creștini sirieni monofiziți și ortodocși. Nici evreii nu au poruncă expresă în vechiul Testament pentru acoperirea capului, ci se justifică prin tradițiunea străveche, care este proprie în genere popoarelor orientale. Talmudul însă consfințește tradiția prin expresiuni ca acestea: «Acopere-ți capul tău ca să fie frica lui Dumnezeu cu tine». Asemenea i-se poruncește iudeului «să nu facă nici patru pași cu capul descoperit». Într'un loc se spune: Fiindcă unuia i-a fost lene ca să-și acopere capul la rugăciune, a avut în toată viața sa rugăciunată durere de cap numită «Romaticum». Și se știe că evreii prețuiesc cuprinsul Talmudului și explicările sfintei Scripturi date de rabinii lor mai mult decât cinstim și prețuim noi, scrierile sfinților părinți și dascălilor Bisericii.

Noi creștinii ne rugăm cu capetele descoperite la porunca expresă a Sf. Apostol Pavel. În Corint, se vede creștinii din iudei, ca multe alte datini iudaice voiau să introducă obligatorie și datina de a se ruga cu capetele acoperite. Sf. Apostol scrie în epistola I. către Corinteni (XI, 4—5): «Tot bărbatul rugându-se sau prorocind cu capul acoperit își rușinează capul lui. Iar toată femeia rugându-se sau prorocind cu capul descoperit își rușinează capul ei, că totuna este ca și cum ar fi rasă» Iar spre deslușirea lucrului de ce numai bărbatul nu-și acopere capul adaugă: «Că bărbatul nu este dator să-și acopere capul, chipul și slava lui Dumnezeu fiind, iar muerea slava bărbatului este, că nu este bărbatul din femeie, ci femeia din bărbat, ...pentru aceea datoare este femeia să aibă în-

vălitoare în cap, pentru îngeri» (v. 7—10). (Vezi Biserica ortodoxă. Nr. 2—915).

Nu vine lumea la biserică nici în aceste vremuri de grea încercare. Nu, pentru că din religiositatea poporului nostru lipsește conștiința de creștin luminat, care știe și e pătruns de ceea ce știe. S'au arătat și până acum constatări făcute acolo în câmpul de luptă, că războiul cumplit a purificat sufletele, dar — din cele ce se petrec sub ochii noștri, observând pe cei rămași acasă, ca și pe unii din cei cari au gustat amarul campaniei, dar scăpați cu viață au fost dimiși cu desăvârșire ca neapți și cari întorcându-se și-au reluat viața de mai nainte, uneori mai aprigi în patimi, — trebuie să facem constatări contrare. Nu pentru că să descurajăm, ci mai vârtos ca să nu ne lăsăm ademeniți de gândul, că războiul va prelucra sufletele așa, că pe cei rămași în viață îi vom primi de-a gata ca buni creștini. Avem temerea, că toate manifestările de religiositate, credință, alipire, supunere și nădejde în Dumnezeu, așa cum se văd la soldați, ca și la cei rămași acasă a lor, sunt manifestări dictate nu de «frica de Dumnezeu» ci de frica războiului, deci de o cauză vremelnică, a cărei acțiune și efect numai vremelnice pot fi. Constatarea se sprijinește pe observările făcute la front și acasă. Lucrul acesta trebuie să dea de gândit celor puși să privegheze viața sufletească a poporului nostru. Participarea creștinilor la serviciile divine, cercetarea bisericii, e desigur manifestarea cea mai deslușită a religiosității lor, dar e desigur și cea mai inofensivă pentru egoismul personal, de care omul se desbracă așa de greu, dar al cărui ignorare creștinismul o socoate de întâia condiție. Și

dacă facem constatarea amară, că cei de acasă, — «după ce s'au dedat și cu războiul» — nu mai au răvnă către casa Domnului în măsura în care se evidențiază aceasta măcar la începutul izbucnirii focului pustitor, aceasta ne împune datoria de a chibzui nu numai asupra cauzelor externe. Se susține, că serviciul e prea lung și obositor, apoi cu multă dreptate se spune că mulțimea nu are cunoștințele necesare pentru a înțelege și a pătrunde în sublimitatea lui, că uneori preoții înșiși poartă vină că bisericile sunt goale, ori apoi mai cu dinadinsul să pune în sarcina intelectualilor disprețuitori ori nepăsători de cele sfinte pilda rea ce o dau poporului, că ei nu vin la biserică.... Ni-se pare însă că în discuțiile asupra problemelor bisericesti și religioase în legătură cu războiul s'a pus prea puțin pond pe măsurile urgente, ce sunt de luat în vederea unei acțiuni lămurite și bine precizate, ce trebuie să întreprindă biserica pentru premenirea fondului sufletesc al fiilor săi, folosind tulburarea, pe care războiul o a răscolit în suflete așa, ca numai apa vie și curată să aibă pe viitor revărsare în câmpul inimilor, iar nămolul patimilor și al dedărilor rele să fie înlăturat. Trebuie găsit filtrul prin care strecurându-se vieața, ce trebuie trăită cu toate mizeriile aduse de războiu, să iasă mai curată, mai plină de putere, mai conștientă. Locul religiozității din obiceiuri moștenite să-l ia conștiința religioasă clară; formelor largi, ce nu ne lipsesc, să le dăm fondul de lipsă, care singur prezintă garanția îndreptării spre mai bine. Meșteșugul e greu, dar el este în mâna bisericei, în mâna slujitorilor ei, a preoților, dela cel din satul cel mai umilit până la cel de cea mai înaltă treaptă. Ca o armată bine organizată și bine disciplinată,

fie și numai cu echipamentul pe care îl avem, — trebuie să ne înfățișăm la lucru. Ne lipsește însă, mi-se pare — strategia, planul bine definit; munca, răsleață, fără unitate de acțiune, va rămâne numai pe lângă roade sporadice. Și bisericile tot goale vor fi, căci lumea va rămâne aceeași și nici după războiu nu va veni la biserică.

+ **Propaganda adventistă.** Contrar temerilor exprimate de ceice s'au ocupat de primejdia propagandei adventiste, prof. dela Pitești d-l M. Mihaileanu («Adev. biser.») crede, că ridicarea acestei secte nu va fi spre paguba bisericii, ci mai de grabă spre ridicarea ruinatului simț religios. Și se explică: Biserica ortodoxă n'a prea avut adversari — bineînțeles acolo în Țară, — n'a avut de înfruntat furtunile, ce au băntuit în biserica apuseană. Urmarea a fost un lucru bun, altul rău. Bun, că biserica ortodoxă n'a avut războaie religioase, n'au fost prigoniri, nici schingiuri făcute în numele religiei, și prelații n'au fost ispititi să ia măsuri asămănătoare închizițiunii. Liniștea aceasta, în lipsă de adversari, deerezii și schisme de înlăturat, a făcut, că biserica, care aiurea prin lupte și din lupte a ieșit întărită, la noi se nărue în mijlocul nepăsării generale, căci energiile se plămădesc și oțlesc în vremuri de grea cumpănă.

În Franța pe vremea atacurilor socialiste înverșunate, pe măsura ce loviturile se înțelesc, literatura se îmbogățește în chip uimitor, și rândurile apologetilor creștini sporesc, punându-se în drumul materialismului, ce se trudește să sfarme credința cu bunurile ei. La noi chestiunea religioasă e ignorată, nici vrăjmășie, dar nici iubire de biserică. De aceia conchide chiar că, cu cât propaganda ar fi mai intențită, cu cât s'ar vădi mai primejdii re-

ligia strămoșască, puterile celor cari lucrează în via Domnului se vor încordă, chiar ceice nu fac parte din cler vor încetă cu nepăsarea, căci așa e omul: nepăsător de lucrurile pe cari nimeni nu le râvnește, dar aprig chiar sare să apere și să păstreze un lucru, pe care alții vor să-l risipească. Așa s'a întâmplat când abatele Baud a încercat să lovească în credința românească, tot ortodoxismul s'a ridicat, să apere biserica noastră — și s'a înființat aceea «Societate a femeilor ortodoxe române», care și până acum a adus atâtea roade bune și multe cugete răslețe s'au îndreptat spre Mântuitorul.

De aceia poate cu cât mai mult va spori primejdia adventistă, ochii multora se vor deschide, puteri latente se vor aprinde și multe rele din biserică se vor tămădui. — Aceasta însă nu înseamnă, adaugem noi, că ar fi de așteptat creșterea primejdiei: ca să producă aceleaș ravagii în sânul bisericii ortodoxe, cărora a trebuit să le facă față biserica apuseană, ci cu cât mai îngrabă se va înlătură zguduirea, cu atât mai bine, ca energiile, pornirile bune, indemnurile religioase să nu se istovească întru înfrângerea răului ce amenință.

✦ **Concordatul dintre Vatican și Serbia.** În urma încorporării noilor teritorii după războiul balcanic, au ajuns sub stăpânire sârbească aproape 300 mii catolici, a căror situație religioasă trebuia aranjată. Aranjarea s'a făcut prin a se recunoaște Serbia de provincie bisericească cu reședința arhiepiscopiească în Belgrad și o episcopie sufragănă în Üsküb, dobândind libertate și recunoscându-i-se bisericii catolice calitatea de persoană juridică.

Numirea arhiepiscopului și episcopului revine numai papei, de care

singur depind, trebuind a se face cunoscută persoana candidatului guvernului sârbesc, pentru a nu fi excepționat din punct de vedere politic. Asemenea cu prealabila încuviințare a guvernului se face numirea de preoți de către arhiepiscop ori episcop după dieceza proprie.

Învățământul religios, ca și căsătoriile dintre catolici s'au regulat în acelaș spirit de echitate. Instrucția religioasă a tinerimii are supravegherea episcopului sau a arhiepiscopului, și se predă de învățători numiți de șeful bisericesc, în acord cu ministrul cultelor. Preotul însuși poate fi catehet.

Privitor la căsătorii, se recunoaște validitatea căsătoriei dintre catolici ca și cele mixte, contractate înaintea preotului catolic după legile bisericii sale. Pricinile matrimoniale, în afară de urmările lor curat civile, se judecă de tribunalele eclesiastice catolice (După «Adevărul bis.»).

✦ **Intoarcere la credință.** Profesorul *S. Hergaurd* din Copenhaga, care în patria sa avea trista reputație a celui mai crâncen luptător în contra credinții, în timpul din urmă s'a convertit la Dumnezeu. În cea din urmă ediție a unei scrieri de pedagogie, el face următoarea mărturisire:

«Cu un simțământ de adâncă întristare îmi reamintesc acele zile, când am început să scriu această carte, căci atunci nu prevedeam de loc ce griji și năcazuri îmi rezervase soarta. Prin experiențele vieții, prin dureri și suferințe sufletul meu a fost zguduit, și temelia, pe care mai înainte credeam că voi putea clădi totul, a fost zdrobită. Entuziasmul meu pentru sublimitatea științei mă făcea să cred a fi găsit în ea un razim sigur pentru toate împrejurările. Această iluzie am pier-

dat-o acum. Căci când s'au deslănțuit furtuni peste capul meu și inima mea eră acoperită de durere și doliu, s'a rupt ca firele cele slabe funia științei. Atunci am întins mâna după acel ajutor, la care mulți înainte de mine au găsit scăpare: am căutat și am găsit pace în credința în Dumnezeu. Nici de atunci încoace n'am părăsit știința, dar i-am dat alt loc în viață. Când înaintea ochilor sufletești se întunecă totul și orice speranță pare a se stinge, atunci — după a mea convingere firmă — există numai un singur liman: credința sinceră și plină de viață a adevăratului creștin. Fericit e acel om, care n'a lăsat să se desvoalte lucrurile până la extrem, ci a găsit încă din bună vreme acel liman!»

MB.

+ **Cuvinte remarcabile.** *Dr. Edmund Dalbor*, noul arhiepiscop de Posen, cu ocazia introducerii sale în scaun a spus între altele următoarele cuvinte vrednice de a fi remarcate:

«In vremuri de mari prefaceri istorice iau în mâinile mele conducerea diecezelor. Orologiul lumii semnalează ceasuri de însemnătate neprecalculabilă pentru soarta popoarelor, a bisericii și a religiunii, ceasuri în cari se făurește icoana viitoare a lumii.

«Încă nu știm ce ne va aduce viitorul, dar aceasta una totuși o simțim; că în lume se realizează scopurile lui Dumnezeu. Ceeace ieri se părea imposibil, astăzi a devenit realitate. Degetul lui Dumnezeu s'a arătat în

semne misterioase, a căror semnificație încă n'o pntem înțelege, dar cari ne lasă totuș să întrezărim că o mare transformare se pregătește în lume. Va dispărea tot aceea ce după voința lui Dumnezeu e copt pentru peire — și va învia spre o nouă viață durabilă tot aceea ce Dumnezeu voește să trezească și să susțină în viață. O, de ne-am arăta vrednici de aceste vremuri mari! O, de ne-am eluptă prin curățenia inimii și a simțirilor și prin îndemmurile sfinte ale voinții un loc nou printre aceia cari au viață și vreau să o aibă din prisosință. O, de ne-am învrednici să traducem în fapte ideile cele veșnice ale lui Dumnezeu cu privire la desvoltarea viitoare a lumii! Fiecare dintre noi, iubiții mei, trebuie să fie pătruns de marea răspundere ce trebuie să-i apese conștiința în aceste vremuri. Împlinind cu recunoștință poruncile Mântuitorului, prin viața sa fiecare să contribuie din răspuțeri la aceea, ca să se coboare asupra noastră binecuvântarea lui Dumnezeu.

«Principiul împlinirii datorințelor e valabil totdeauna și pretutindenea; totuș, când casa noastră e în primejdie, atunci cu drept cuvânt să poate cere dela fiecare locuitor al casei ca să se poarte cu îndoită trezvie și harnică împlinire a datorințelor sale. Timpul de față e pentru noi toți un timp de aspră strămtorare. Mai puternic decât altădată răsună în urechile noastre glasul lui Dumnezeu: priveghiați și vă rugați!»

MB